

OTİZM VE KOLAYLAŞTIRICI KİŞİ

Destekleyici Bir Yaklaşım

Editörler: Doç. Dr. Emre ÜNLÜ & Bayram GÜNAY

Yazarlar

Doç. Dr. Hüseyin GÜVEN
Dr. Öğr. Üyesi Bora GÖRGÜN
Dr. Serdal ÖZGÖZGÜ
Doç. Dr. Cevat EKER
Dr. Öğr. Üyesi Özge ÜNLÜ
Uzm. Ayşe KANAY
Arş. Gör. Ayşegül GÖKDAĞ
Arş. Gör. Bedirhan ÖZOĞUL

Copyright © Vize Akademik

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vize Akademik Danışmanlık Eğitim Öğretim Basın Yayın Sağlık İmalat Otomotiv Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vize Akademik izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitapta yer alan bölümlerin içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlara aittir.

OTİZM VE KOLAYLAŞTIRICI KİŞİ Destekleyici Bir Yaklaşım

Editörler

Emre ÜNLÜ & Bayram GÜNAY

Yazarlar

Hüseyin GÜVEN - Bora GÖRGÜN

Serdal ÖZGÖZCÜ - Cevat EKER

Özge ÜNLÜ - Ayşe KANAY

Ayşegül GÖKDAĞ - Bedirhan ÖZOĞUL

Yayın Koordinatörü: M. Tarık GÜMÜŞKAYA

Yayına Hazırlayan: Vize Akademik Yayınları Grafik Tasarım Birimi

Redaksiyon: Gözdem ÖRDÜ - Büşra Buse TELLİOĞLU

Kapak Tasarım: Nur İYİGÜNGÖR

ISBN: 978-625-95460-0-1

Yayın Hakkı © Vize Akademik

Materyal Türü: Elektronik Kitap (Çevrim içi / Web tabanlı)

Elektronik Yayın Formatı: PDF

Elektronik Yayın Tipi: Adobe Ebook Reader

İnternet Adresi: www.vizeakademik.com.tr

Vize Akademik Yayıncılık

Seyranbağları Mah. Kirazlı Sok. Akyıldız Apartmanı No: 3/A Çankaya / Ankara

Tel.: 0312 431 85 00

Web: www.vizeakademik.com.tr

E-mail: vizeakademik@gmail.com

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	4
Kısaltmalar	5
1. BÖLÜM.....	6
1.1. Özel Eğitimin Temel İlkeleri.....	6
1.2. Özel Gereksinimli Bireyler ve Özellikleri.....	8
1.3. Otizm Spektrum Bozukluğundan Etkilenen Bireyler ve Eğitim Gereksinimleri	10
1.4. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Öğrencilerin Eğitimleri.....	14
1.5. Kaynaştırma / Bütünleştirme Yoluyla Eğitim	14
1.6. Kolaylaştırıcı Kişi.....	16
1.6.1. Kolaylaştırıcı Kişilerin Rol ve Sorumlulukları	18
1.6.2. Kolaylaştırıcı Kişi Uygulamasının Avantajları	20
1.6.3. Dünyada Kolaylaştırıcı Kişi Uygulaması.....	24
1.6.4. Türkiye’de Kolaylaştırıcı Kişi Uygulaması	24
1.6.5. Kolaylaştırıcı Kişi Konusunda Yapılmış Yurtdışı Çalışmalar	25
1.6.6. Kolaylaştırıcı Kişi Konusunda Yapılmış Yurtiçi Çalışmalar	27
2. BÖLÜM.....	31
2.1. Çalışmanın Amacı	31
2.2. Kolaylaştırıcı Kişi Uygulaması Süreci	31
2.2.1. Katılımcıların Belirlenmesi ve Uygulama Ön Çalışmalarının Yapılması	31
2.2.2. Uygulama Süreci.....	33
3. BÖLÜM.....	38
3.1. Öğretmenlere İlişkin Bulgular	38
3.2. Velilere İlişkin Bulgular	45
3.3. Uygulamaya Katılan Üniversite Öğrencilerinin Görüşleri	50
3.4. Kolaylaştırıcı Kişi Uygulamasının Değerlendirilmesi	56
4. BÖLÜM.....	58
4.1. Sonuç	58
4.2. Öneriler.....	60
KAYNAKLAR.....	62

ÖNSÖZ

Özel gereksinimli bireylerin sosyal yaşama katılımları ve uygun eğitim kurumlarından faydalanabilmelerinin önünde bazı engeller bulunmaktadır. Özel gereksinimli bireyler, sahip oldukları engel türüne ve oranına göre farklı sorunlarla yüz yüze gelebilmektedir. Özel gereksinimli bireylerin sosyal hayata ve örgün eğitime katılımlarını destekleyecek program ve faaliyetlere duyulan ihtiyaç gün geçtikçe artmaktadır. Gerek okul içi gerek okul dışında özel gereksinimli bireyler için gerçekleştirilen uygulamalar özel gereksinimli bireylerin hem sosyal katılımlarını kolaylaştırmakta hem de örgün eğitimden faydalanabilme olanağını artırmaktadır.

Otizm spektrum bozukluğu (OSB), bireyin sosyal etkileşim, iletişim, tekrarlayıcı davranışlar ve sınırlı ilgi alanları gibi alanlarda belirgin zorluklar yaşadığı bir nörogelişimsel bozukluktur. Otizm, her bireyde farklı derecelerde ortaya çıkabilir ve bireyin yaşam kalitesini etkileyebilir. Okul çağındakilere eğitim kurumlarında, okul çağını tamamlayanlara ise diğer kurumlarda destek olacak profesyonellere olan ihtiyaç gittikçe artmaktadır. Bu doğrultuda son yıllarda özel gereksinimli bireylere profesyonel destek olabilmek için günlük kullanımda ve literatürde adına gölge öğretmen denen ve bunun yanında Millî Eğitim Bakanlığı'nın kolaylaştırıcı kişi olarak benimsediği bir görev tanımı geliştirilmiştir. Bu görevi yapan kişiler gelişmiş ülkelerde yaygın durumdayken bizde de giderek yaygınlaşacağı tahmin edilmektedir. Bununla birlikte Türkiye'de kolaylaştırıcı kişi adında yapılmış bir çalışmaya literatürde henüz karşılaşılmamaktadır. Bu eksiklik göz önünde bulundurulduğunda yapılan bu çalışmanın, literatürdeki eksikliği gidereceği düşünülmektedir. Özellikle eğitim ve akademik çalışmalarda kolaylaştırıcı kişi konusunda yapılacak çalışmaların artırılması ve uygulamanın pratik düzeyde hayata geçirilmesinin gerekliliği bu kitabın oluşmasında çıkış noktası olmuştur. Bu amaçla İzmir Demokrasi Üniversitesi ve Karabağlar Rehberlik Araştırma Merkezi'nin 2021-2022 yılından itibaren düzenli olarak yürüttüğü "Kolaylaştırıcı kişi" uygulaması tüm süreçleriyle kitapta aktarılmıştır.

Eğitim camiasına faydalı olması dileğiyle...

Kısaltmalar

OSB: Otizm Spektrum Bozukluğu

TZK: Tam Zamanlı Kaynaştırma

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

BEP: Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı

1. BÖLÜM

Engel, yaşamı boyunca yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak bireyin, toplumda yerine getirebileceği rollerini yetersizliği sebebiyle yerine getirememesidir (Sarı, 2000). Yetersizliğe sahip olmak bir bakıma bireyin yaşamı boyunca engellerle birlikte yaşamasıdır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından açıklanan 2023 Ocak ayı Engelli İstatistik Bülteni'ne göre; Türkiye'de Ulusal Engelli Veri Sistemine kayıtlı engelli nüfusunun yüzde 56'sını erkekler, 44'ünü kadınlar oluşturmaktadır. Bu veriler engelli raporu almak için yetkili hastanelere başvurmamış, hizmet almak için devlet kurumlarıyla temasa geçmemiş kişileri kapsamamaktadır. 2023 Ocak ayı raporuna göre Türkiye'deki 2 milyon 511 bin 950 engelli nüfusun 1 milyon 414 bin 643'ünü erkekler, 1 milyon 97 bin 307'sini kadınlar oluşturmaktadır. Ayrıca bu gruptaki 775 bin 12 kişi ağır engelli bireylerdir. Kariyer 2023 Engelli Envanteri ve Engelli İstihdam Eylem Planı'nda ise Türkiye'deki engelli nüfusun toplam nüfusa oranının %12,29 olduğu; buna göre Türkiye'de 8 milyon 431 bin 937 kişinin yaşamını engelli olarak sürdürdüğü belirtilmiştir.

Engelli birey tanımı son dönemlerde yerini özel gereksinimli birey kavramına bırakmıştır. Özel gereksinimli birey tanımı 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de, "Özel eğitim gerektiren birey" başlığı altında; çeşitli nedenlerle, bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından yaşlılarıyla arasında anlamlı farklılık bulunan birey olarak tanımlanmıştır. Her bireyin ihtiyaçları farklı olmakla birlikte, bu kişilerin yaşamın her alanında eşit fırsatlara sahip olması ve toplumun bir parçası olarak kabul edilmesi önemlidir. Önceleri özel gereksinimli öğrencilerin toplumdan soyutlanarak yaşamaları, ayrı eğitim almaları düşüncesi savunulurken, sonraları bu düşüncenin yerini bu öğrencilerin toplumdaki diğer çocuklarla yaşamayı öğrenmesi ve toplumsallaşması düşüncesi almaya başlamıştır (Altıntaş ve Şengül, 2014). Beraber yaşamının en önemli aşamalarından biri şüphesiz ki eğitim sürecidir. Özel eğitim gereksinimi olan bireylerin eğitim süreci ile ilgili öncelikle bu eğitimin ilkelerinden bahsetmek faydalı olacaktır.

1.1.Özel Eğitimin Temel İlkeleri

Öğrenci merkezli, kapsayıcı ve esnek bir yapıya doğru evrilen eğitim sistemi öğrenci popülasyonunun çeşitliliğini ve bireysel öğrenme ihtiyaçlarını daha iyi anlama ve karşılama

çabasının bir sonucudur (Smith ve Tyler, 2012). Her bireyin benzersiz özelliklerine ve ihtiyaçlarına uygun olarak özelleştirilmiş bir eğitim sunmayı amaçlayan önemli bir alanı temsil eden özel eğitimde hizmet sunarken belirlenen temel ilkeler, eşitlik, kapsayıcılık ve bireysellik gibi önemli prensipler üzerine kurulmuştur.

Eşitlik ilkesi, her bireyin eğitim hakkına eşit şekilde sahip olduğunu ve bu hakka saygı gösterilmesi gerektiğini vurgular. Özel eğitimde eşitlik ilkesi, tüm öğrencilerin eğitimde ayrımcılığa maruz kalmadan, eşit fırsatlara sahip olmalarını sağlamayı amaçlar. Bu, özel gereksinimli bireylerin diğer öğrencilerle aynı eğitim olanaklarına erişebilmelerini ve potansiyellerini en üst düzeyde geliştirebilmelerini sağlamayı içerir. Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitim süreçleri normal eğitim koşulları yeterli olmadığı durumlarda önem arz etmektedir. Bu nedenle eğitimde fırsat eşitliği ilkesine göre eşit koşullarda eğitim hakkına sahip olmaları gereken özel eğitime muhtaç bireyler için söz konusu koşulların sağlanması gereklidir. Öğrencinin engelinden dolayı geliştirmiş olduğu kendisine has bireysel özellikler detaylı bir şekilde algılanmalı ve öğrenciye bu çerçevede eğitim-öğretim verilmelidir. (Pirgon ve Babacan, 2013)

Kapsayıcılık ilkesi, her bireyin topluma aktif bir şekilde katılmasını ve kabul görmesini hedefler. Bu ilke, özel gereksinimli bireylerin ayrımcılığa uğramadan genel eğitim ortamlarında diğer öğrencilerle birlikte eğitim görmelerini teşvik eder. Kapsayıcı eğitim, farklı ihtiyaçlara sahip olan öğrencilerin bir arada öğrenmesini ve toplumda çeşitliliği sağlar. Bu sayede, özel gereksinimli bireylerin sosyal becerilerini geliştirmeleri ve kendilerini ifade etmeleri desteklenir.

Bireysellik ilkesi, her bireyin benzersiz özelliklere ve ihtiyaçlara sahip olduğunu kabul eder. Özel eğitimde bireysellik ilkesi, her öğrencinin eğitim programının bireysel olarak belirlenmesini ve kişisel gereksinimlerine uygun olarak düzenlenmesini gerektirir. Bu, özel gereksinimli bireylerin güçlü yönlerini ve zayıf yönlerini tanıyarak onlara en etkili eğitim ve destek sağlamayı amaçlar. Bireyselleştirilmiş eğitim planları, öğrencilerin öğrenme süreçlerini optimize eder ve potansiyellerini maksimum seviyeye çıkarmalarına yardımcı olur.

Ulusal ve uluslararası yasal düzenlemelerde garanti edildiği gibi özel gereksinimli bireylerin eğitim haklarının korunması için devlet tarafından alınacak özel tedbirlerin başında özel eğitim hizmetleri gelmektedir. Özel eğitimin temel ilkeleri 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve 2005 tarihli 5378 sayılı Özürlüler Kanunu, engelli tanısı almış çocukların özel eğitim kurumlarında eğitim alabileceğini ve eğitim giderlerinin de

devlet tarafından ödeneceğini hükme bağlamıştır. Bu doğrultuda ülkemizin bakış açısı da özel eğitimi önemseyen bir rodedir. Türk Milli Eğitimini düzenleyen temel esaslar doğrultusunda özel eğitimle ilgili temel ilkeler şunlardır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018):

□ Özel eğitim gerektiren tüm bireyler, ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.

□ Özel eğitime erken başlanılır.

□ Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireyleri, sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür.

□ Özel eğitim gerektiren bireylerin, eğitimsel performansları dikkate alınarak amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde uyarlamalar yapılarak, diğer bireylerle birlikte eğitilmelerine öncelik verilir.

□ Özel eğitim gerektiren bireylerin, her tür ve kademedeki eğitimlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi için her türlü rehabilitasyonlarını sağlayacak kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılır.

□ Özel eğitim gerektiren bireyler için, bireyselleştirilmiş ve eğitim programlarının bireyselleştirilerek uygulanması esastır.

□ Ailelerin özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif katılmalarının sağlanması esastır.

□ Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde üniversitelerin ilgili bölümleri ve özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içinde çalışılması gerekmektedir.

1.2.Özel Gereksinimli Bireyler ve Özellikleri

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin sahip olduğu özel gereksinim durumu, birçok yetersizlik türünü de beraberinde getirmektedir. Bu yetersizlik türleri, özel eğitim ve destek eğitime gereksinim duyma düzeyi ve görülme sıklıkları gibi çeşitli ölçütler temel alınarak farklı şekillerde gruplanabilmektedir (Eldeniz Çetin, 2017). Türkiye’de Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğine göre özel gereksinimli bireyler; zihin yetersizliği olan birey, birden fazla yetersizliği olan birey, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan birey, dil ve konuşma güçlüğü olan birey, duygusal ve davranış bozukluğu olan birey, görme yetersizliği olan birey, işitme yetersizliği olan birey, ortopedik yetersizliği olan birey, otizm ve spektrum bozukluğu olan birey, özel öğrenme güçlüğü olan birey, serebral palsili birey, süregen hastalığı olan birey,

üstün zekâ ve üstün yetenekli birey olarak sınıflandırılmıştır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018). Özel gereksinimli bireylerin özellikleri çeşitlilik gösterebilir. Bazıları fiziksel engellere sahip olabilirken, diğerleri zihinsel veya duygusal engellere sahip olabilir. Her bireyin kendi benzersiz gereksinimleri ve yetenekleri vardır. Özel gereksinimli bireylerin özelliklerini başlıklar halinde şöyle sıralayabiliriz:

Farklı öğrenme tarzlarına sahip olmaları: Özel gereksinimli bireylerin öğrenme tarzları genellikle farklıdır. Bazıları görsel öğrenmeyi tercih ederken, diğerleri işitsel veya dokunsal öğrenme tarzlarını benimserler. Bu nedenle, eğitim ve öğretim süreçlerinde bireyselleştirilmiş yaklaşımlar genellikle daha etkilidir. Öğretim, özel gereksinimli öğrenciler için bireyselleştirildiğinde ya da bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlandığında, özel gereksinimi olan öğrencinin öğrenmesi etkili ve verimli olabilmektedir (Kırcaali-İftar, 1998).

Sosyal becerilerde zorluklar: Bazı özel gereksinimli bireyler, sosyal etkileşimde bulunma ve ilişki kurma konusunda zorluklar yaşayabilirler. Sosyal becerilerdeki yetersizlikler özel gereksinimli bireylerin akranlarıyla olan ilişkilerini etkilediği gibi okuldaki öğrenmelerini ve buna bağlı olarak da yaşam kaliteleri de doğrudan etkileyebilmektedir. Sosyal becerilerdeki yetersizlikler öğrencinin akranlarıyla, öğretmenleriyle, anne-babalarıyla etkileşimini hatta yetişkinlik dönemlerinde iş yaşantılarını da olumsuz olarak etkilemektedir. Bu yüzden, özel gereksinimli öğrencilerin, belirli sosyal becerileri kazanma ve bu becerileri kullanma konusunda desteğe gereksinim duymaktadırlar (Avcıoğlu, 2012). Bu nedenle, özel gereksinimli bireylerde sosyal becerilerin geliştirilmesi ve desteklenmesi, birey ve toplum uyumu bakımından önemlidir.

Gelişim sürecinde değişkenlik: Özel gereksinimli bireylerin gelişim süreci, genellikle tipik gelişim gösteren bireylerden farklılık gösterebilir. Bu bireylerin bazıları belirli becerilerde gecikme yaşarken, diğer alanlarda belirgin bir güçlüğü olmayabilir. Örneğin kimileri zihinsel becerileri, kimileri motor becerileri, kimisi ise duyuşsal (his, iletişim vb.) becerileri gerçekleştirmekte sorunlar ve güçlükler yaşamaktadır. Gelişimlerinde diğer bireylere göre geride kalan bireyler çevreye uyum problemleri yaşayabilirler. Bu nedenle, özel gereksinimli bireylerin bireysel gelişim süreçlerini anlamak ve desteklemek önemlidir.

Yüksek hassasiyet ve duyarlılık: Bazı özel gereksinimli bireyler, çevrelerindeki duyuşsal uyarıcılara karşı daha fazla hassasiyet gösterebilirler. Bu, gürültüye, ışığa veya dokunsal uyarılara karşı aşırı tepkiler verebilecekleri anlamına gelir. Bu bireylerin duyuşsal ihtiyaçlarına duyarlı bir şekilde yanıt vermek önemlidir.

Bazı alanlarda üstün yetenekler: Özel gereksinimli bireylerin bazıları belirli alanlarda üstün yeteneklere sahip olabilirler. Örneğin, otizm spektrum bozukluğu olan bazı bireyler, matematik, müzik veya sanat gibi belirli alanlarda olağanüstü yeteneklere sahip olabilirler. Bu yeteneklerin tanınması ve desteklenmesi önemlidir.

Bağımsızlık isteği ve becerileri: Bazı özel gereksinimli bireyler, bağımsızlık ve kendi kendine yeterlilik için güçlü bir isteğe sahiptirler. Bu nedenle, bu bireylere günlük yaşam becerileri, meslek edinme ve sosyal etkileşim gibi alanlarda desteklenmeli ve teşvik edilmelidir.

Sürekli destek ve ilgi gereksinimi: Özel gereksinimli bireyler, genellikle sürekli destek ve ilgi gereksinimi duyarlar. Bu, aileler, eğitimciler, sağlık uzmanları ve toplumun genelindeki diğer kişiler için önemli bir sorumluluktur. Bu bireylere sürekli destek sağlamak, yaşamlarının kalitesini artırabilir ve potansiyellerini gerçekleştirmelerine yardımcı olabilir.

1.3.Otizm Spektrum Bozukluğundan Etkilenen Bireyler ve Eğitim Gereksinimleri

Literatürde özel gereksinim türleri arasında kendisine yer bulan otizm spektrum bozukluğu (OSB) tüm dünyada farklı disiplinlerden uzmanların üzerinde çeşitli çalışmalar yürüttüğü ve gün geçtikçe öğrenilen yeni bilgilerle daha çok dikkat çeken bir gelişimsel yetersizlik türüdür.

Otizm spektrum bozukluğu ile ilgili bilinenler, tanımlandığı ilk yıllardan itibaren büyük bir değişime uğramıştır. Ancak bu özel gereksinim türünün henüz bilinmeyen yönleriyle en az anlaşılan ve en gizemli gelişimsel yetersizlik kategorisi olduğu belirtilmektedir (Chez, 2008). Otizm spektrum bozukluğu sosyal iletişim becerileri, sınırlı ve yineleyici davranışlar ve atipik duygusal tepkiler ile karakterize edilen davranışsal bir bozukluk olarak tanımlanmaktadır. Tanımlamalarda farklılıklar olmakla birlikte tüm tanımlardaki ortak noktalar dikkate alındığında OSB, sosyal ve iletişim becerilerinde sınırlılıklar, sınırlı ilgi ve yineleyici hareketler ile karakterize edilen gelişimsel bir yetersizlik olarak ele alınmaktadır (APA, 2013). Otizmin farklı türlerinden bahsetmek mümkündür. Bu doğrultuda Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından yayınlanan DSM-IV ve DSM-V’te yaygın gelişimsel bozukluk (YGB) olarak tanımladığı otizmi, otistik, asperger, dezintegratif ve atipik otizm olarak gruplandırmıştır (Hodges, Fealko ve Soares, 2020).

Otizm günümüzde üzerinde en çok durulan, konuşulan ve çalışma gerçekleştirilen yetersizlik türlerinden birisidir. OSB tanısı almış olan bireyler sosyal becerilerde, dil ve

konuşmada, oyun becerilerinde, akademik becerilerde ve diğer pek çok alanda akranlarına göre yetersizlik göstermektedirler. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki resmi rakamlara göre zihin yetersizliğinin den sonra en geniş gelişimsel yetersizlik sınıfıdır ve yaygınlık oranı hızlı bir şekilde artmaktadır (Center for Disease Control and Prevention, 2012). OSB'nin görülme sıklığı konusunda net bilgiler olmamasıyla beraberinde literatürde farklı bilgiler bulunmaktadır. OSB, bireylerin toplumsal statüleri veya etnik kökenleri ne olursa olsun toplumun her kesiminde görülebilmektedir. Özellikle son 50 yıllık süreçte dünyada OSB'li birey sayısının artması, OSB üzerine yapılan araştırmaların sayısında da artışa neden olmuştur. Bu durum beraberinde toplum tarafından OSB'nin tanınmasını sağlamış ve OSB'li bireylere yönelik erken yaştaki farkındalığı ve tedavinin önemini göstermiştir. Ayrıca bu kapsamda tanılama araçlarının gelişiminin sağlanmasını teşvik etmiştir. Özellikle OSB'li bireylerin cinsiyete göre görülme oranlarına bakıldığında erkeklerde kadınlara göre yaklaşık 3-4 kat daha fazla görüldüğü belirlenmiştir (Cavkaytar, 2016). 2020 yılı istatistik verilerine göre otizmin görülme sıklığı 36 da 1'dir (The Autism Community in Action, 2020). Diğer bir kaynağa göre OSB günümüzde 44 yenidoğanda bir görülmektedir (Maenner vd. 2021).

Otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler, eğitim sürecinde çeşitli zorluklarla karşılaşabilirler. Bu zorluklar, bireyin otizminin şiddeti, bireysel özellikleri ve eğitim ortamı gibi faktörlere bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Otizmliler öğrencilerin sıkça yaşadığı zorluklardan bazıları şunlardır:

Sosyal etkileşim zorlukları: Başkaları ile sosyal iletişime girilebilmesi için gerekli olan sözel ve sözel olmayan dili kullanırken sürekli olarak zorluk yaşanması durumu otizmliler öğrencilerde görülen başlıca problemlerdendir. Otizmliler öğrenciler, diğer bireylerle etkileşim kurmada güçlük çekebilirler. Göz teması kurma, duygusal ifadeleri anlama ve sosyal ipuçlarını yorumlama gibi becerilerde zorluk yaşayabilirler. Sosyal etkileşim alanındaki yetersizlikler çocukların yetişkinlerle, akranları ile etkileşim kurmasını zorlaştırarak problem davranışların artmasına sebep olmaktadır (Clarizio, 1997). Otizmliler öğrenciler, sosyal etkileşimde zorluklar yaşadıkları için sıklıkla arkadaşlık ilişkilerinde sıkıntı yaşayabilirler. Bu durum, sosyal izolasyona ve dışlanmaya neden olabilir, bu da öğrencinin psikolojik refahını olumsuz etkileyebilir. Ayrıca otizmliler bireylerin sosyal duygulardan yoksun oluşları, sosyal çekingenlik sorununu yaşamaları, iletişim bozuklukları sergilemeleri ve yalnızlığı tercih etmeleri gibi özelliklere sahip olmaları, onlar büyüdükçe toplum ile aralarında olumsuz bir etkileşimi tetiklemektedir (Çopuroğlu ve Mengen, 2014).

İletişim zorlukları: Otizmliler öğrenciler, dil gelişiminde ve iletişim becerilerinde gecikmeler yaşayabilirler. Bazıları konuşma güçlüğü çekerken, diğerleri duygusal ifadeleri anlamakta zorluk çekebilir veya sınırlı kelime dağarcığına sahip olabilirler. İletişim becerilerinin gelişiminde jest kullanımları, gözlemlenen davranışların tekrarıyla oluşan taklit becerileri, çocukların kendilerini ifade etme biçimi olan oyun becerileri gibi iletişim becerileri ile ilişkisi olan bazı beceriler vardır. Bu beceriler ile otizmliler çocuklar ve diğer çocuklar kıyaslandığında bu alanlarda belirgin sınırlılıklar gözlemlenmiştir (Ökcün Akcamuş, 2017).

Dil ve konuşma zorlukları: Otizmliler çocukların gelişimleri takip edildiğinde yoğun olarak yaşanan temel sorunun dil ve konuşma bozuklukları olduğu görülmektedir. Buna ek olarak bu bireylerin alıcı dil becerilerinde ve sosyal ortamlarda dili aktif olarak kullanmada da sorunlar yaşadıkları gözlemlenmektedir. OSB olan çocukların %40'ı sözel iletişim becerilerini yerine getirmekte yetersizlik göstermektedir (Kırcaali-İftar, 2014). Bununla beraber otizmliler bireylerin yaklaşık %25'i hiç konuşmamaktadır (Sucuoğlu, 2014).

Duygusal denge zorlukları ve rutin değişikliklere karşı direnç: Otizmliler öğrenciler, duygusal kontrolde zorluklar yaşayabilirler. Değişen durumlar veya rutin dışı olaylar karşısında tepkilerini kontrol etmekte zorlanabilirler. Otizmliler öğrenciler, belirli rutinelere sıkı sıkıya bağlılık gösterebilirler ve beklenmedik değişikliklere karşı direnç gösterebilirler. Bu, yeni öğrenme ortamlarında uyum sağlamak zorluk yaşamalarına neden olabilir. OSB'li çocukların duygu durumlarının yaşlılarına göre daha olumsuz olduğu belirtilmektedir (Polfuss vd., 2016).

Duyusal hassasiyetler: Otizmliler öğrenciler, çevresel uyaranlara karşı aşırı hassasiyet gösterebilirler. Parlak ışıklar, yüksek sesler veya belirli dokunsal uyaranlar gibi duyuşal girdilere aşırı tepki verebilirler. Alışılmışın dışında farklı uyaranlarla karşılaştıklarında beklenmedik tepkiler verebilmektedirler. Örneğin, bazen seslerden ürküp nesnelere korkmakta bazen de korkularını her şeye genelledebilmektedirler. Sudan korkma, ayakkabı ayağını sıktığı için ayakkabı giymeyi reddetme, yüksek bir duvarın üzerinde yürüme bunlara örnek olarak verilebilir. (Darıca, Abidoğlu ve Gümüüşcü, 2000). Bununla birlikte otizm spektrum bozukluğuna sahip bireyler, gürültülü veya karmaşık öğrenme ortamlarına uyum sağlamak zorluk yaşayabilirler. Bu tür ortamlar, öğrencinin dikkatini dağıtabilir ve öğrenme sürecini olumsuz etkileyebilir.

Tekrarlayıcı davranışlar ve ilgi alanları: Otizmliler öğrenciler, belirli ilgi alanlarına aşırı odaklanabilir ve tekrarlayıcı davranışlar sergileyebilirler. Otizm spektrum bozukluğunda sık görülen yineleyici davranışlar sallanma, anlamsız sesler çıkarma, ekolali, koklama, parmak ucunda yürüme, yerinde dönme, nesnelere döndürme, el çırpma, el salama, konu dışı ilgisiz

konuşmalar gibi davranışlardan oluşmaktadır. Bu çocuklar sergiledikleri sınırlı ilgi ve tekrarlayıcı davranışlardan dolayı normal gelişim gösteren çocuklara sağlanan eğitim fırsatlarından tam olarak yararlanamamakta bu nedenle uygun eğitsel düzenlemelere gereksinim duymaktadırlar.

Akademik zorluklar: Otizmliler öğrenciler, akademik becerilerde de zorluklar yaşayabilirler. Otizmliler kendi yaşları olan tipik gelişim gösteren çocuklarla karşılaştırıldığında belirgin şekilde düşük akademik başarı gösterirler. Bu öğrencilerden bazıları öğrenme güçlükleri yaşarken, bir kısmı ise belirli konularda yüksek performans gösterebilirler.

Günlük yaşam becerilerinde zorluklar: Otizmliler öğrenciler, günlük yaşam becerilerini öğrenmekte zorluk çekebilirler (Steere, Rose ve Cavaiuolo, 2007). Kişisel bakım, ev işleri ve zaman yönetimi gibi becerileri öğrenmekte güçlük çekebilirler. OSB olan ergenler (10-17 yaş) ile yapılan bir çalışmada, %56,4'ünün günlük yaşam becerilerinde güçlük yaşadığı bildirilmiştir (Duncan ve Bishop, 2013).

Öğretim tarzı ve iletişim farklılıkları: Otizmliler öğrencilerin öğrenme tarzları genellikle tipik öğrencilerden farklı olabilir. Bu nedenle, geleneksel öğretim yöntemleri onlar için etkili olmayabilir. Öğretmenlerin, iletişim ve öğretim tarzlarını öğrencinin ihtiyaçlarına uygun olarak ayarlamaları önemlidir.

Anksiyete ve stres: Otizmliler öğrenciler, yeni ve belirsiz durumlarla karşılaştıklarında anksiyete ve stres yaşama eğilimindedirler. Sosyal etkileşimler, sınavlar veya öngörülemeyen değişiklikler gibi durumlar, öğrencinin stres seviyelerini artırabilir. Otizmliler bireyler istediklerini ifade edemedikleri için, kendini anlatamamanın verdiği zorlukla çoğunlukla öfke nöbeti geçirirler. Nöbet, onların bir isteğinin yapılmaması ya da ortamda istemedikleri bir durumun oluşmasıyla açığa çıkabilir (Çopuroğlu ve Mengi, 2014)

Sosyal etkileşim zorlukları, iletişim zorlukları, dil ve konuşma zorlukları, duygusal denge zorlukları ve rutin değişikliklere karşı direnç, duyu hassasiyetler, tekrarlayıcı davranışlar, akademik zorluklar, günlük yaşam becerilerinde zorluklar, öğretim tarzı ve iletişim farklılıkları, anksiyete ve stres gibi zorluklar, otizmliler öğrencilerin eğitim sürecinde karşılaşılabilecekleri yaygın sorunlardır ve uygun desteklerle yönetilebilirler. Öğrencilere, bireysel ihtiyaçlarına ve güçlü yanlarına uygun destekler sağlanmalıdır. Ayrıca, okul personeli, aileler ve toplum genelindeki diğer paydaşlar, otizmliler öğrencilere anlayış ve destek sunmalıdır, böylece onların potansiyellerini en üst düzeye çıkarmaları sağlanabilir.

1.4.Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Öğrencilerin Eğitimleri

Tarihsel süreç içerisinde, özel gereksinimli bireyler ile ilgili yaşanan en önemli değişim bu bireylerin hasta olarak nitelendirilmeyip ihtiyaçlarının eğitim yoluyla giderilmesi gerektiği yönündeki bakış açısı değişikliği olmuştur (Parlak, 2023). Günümüzde uygulanan özel eğitim uygulamaları, bireylerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre değişiklik göstermektedir. Özel ihtiyacı olan çocuklarımızın en uygun eğitimden yararlanmaları için ilgi, istek ve ihtiyaçlarına karşılık verecek, akademik ve sosyal gelişimlerini ilerletecek eğitim ortamları oluşturarak özel eğitim hizmetlerinden yararlanabilmeleri sağlanmalıdır (Avcıoğlu, 2012).

Türkiye’de OSB tanılı öğrenciler, kaynaştırma eğitimi sınıflarında, genel eğitim okulları içerisindeki özel eğitim sınıflarında ve OSB ya da diğer gelişimsel yetersizliklere sahip olan veya risk altındaki çocuklar için açılmış özel eğitim uygulama merkezleri/okullarında eğitim almaktadırlar. Örgün eğitime devam eden OSB’li öğrenciler özel özel eğitim okullarından örgün eğitim, Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinden ise destek eğitim hizmetleri alabilmektedirler (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2016). Günümüzde OSB ve özel gereksinimli çocukların, normal gelişim gösteren yaşlarıyla birlikte eğitim almalarına imkân veren kaynaştırma eğitiminin büyük önem taşıdığı bilinmektedir (Friend, Cook, Hurley ve Shamberger, 2010). OSB’den etkilenen çocukların sahip oldukları yetersizliklerin azaltılabilmesi için sistemli ve düzenli bir şekilde erken eğitim hizmetleri almaları gerekir (Cowan ve Allen, 2007). Erken müdahale ile birlikte uygun eğitim ve destek programları, otizmlili bireylerin yaşamlarını iyileştirebilir ve potansiyellerini artırabilir. Bunun için akranları ile sosyalleşebilmelerini destekleyen kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim üzerinde durulması gereken konuların başında gelmektedir.

1.5.Kaynaştırma / Bütünleştirme Yoluyla Eğitim

Günümüzde eğitim sisteminin yapılandırılmasında bireysel farklılıklar önemli yer tutmaktadır. Bireysel farklılıkların gözetildiği bir eğitimde, bireylerin eğitsel, sosyal ve kişisel ihtiyaçlarına yönelik olarak eğitim olanaklarının sağlanması gerekmektedir (Aktan, 2018). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 42. maddesinde “*Kimse eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Devlet, maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet*

durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirler alır.” hükmü yer almaktadır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının eğitimde fırsat eşitliği vurgulanarak tümünün eğitim ve öğretimden yararlanabileceği, ayrıca özel gereksinimli bireylere yönelik ihtiyaç doğrultusunda yönlendirmelerin ve gerekli tedbirlerin alınacağı söylenmektedir (Anayasa, 42. madde).

Yirminci yüzyılın başından itibaren ülkemiz, özel gereksinimli bireylerin eğitim ve öğretimine önem vermekte ve bu bireylerin gereksinimlerine yönelik ilk ve orta dereceli özel eğitim kurumları açmakta, bu konuda yasal düzenlemeler yapmaktadır. Son yıllarda özel gereksinimli bireyler normal akranları ile aynı ortamda, tam zamanlı, ya da yarı zamanlı olarak eğitim görecekları kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları ile normal sınıflara yerleştirilmekte, ayrımcı/ayırıcı yaklaşımlardan uzaklaşmaktadır (Varış ve Hekim, 2017).

Günümüzde özel eğitim alanında belki de en sık kullanılan kavramlardan biri Kaynaştırma'dır (Batu ve Kırcaali-İftar, 2007). 2018 yılında yayınlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre kaynaştırma eğitimi, özel ihtiyaç sahibi bireylerin, eğitimlerinin her kademesinde tipik gelişim gösteren bireylerle eşit haklara sahip olarak aynı sınıf veya ortamlarda tam zamanlı veya özel eğitim gerektiren sınıflarda yarı zamanlı olarak aldıkları eğitim olarak açıklanmaktadır. Batu'ya (2005) göre kaynaştırma eğitimi, sınıf öğretmenlerine destek eğitim hizmetlerinin sağlanması koşuluyla özel gereksinimli bireylerin, normal eğitim ortamlarında akranlarıyla birlikte eğitim görmeleridir. En genel tanımıyla kaynaştırma; özel gereksinimi olan öğrencinin gerekli destek hizmetleri sağlanarak tam ya da yarı zamanlı olarak kendisi için en az kısıtlayıcı eğitim ortamı olan normal eğitim sınıflarında eğitim görmesi olarak tanımlanır (Vuran, 2013). Kemple ve Hartle (2017), kaynaştırma sınıflarının, öğrencilere diğer bireylerin duygusal deneyimlerini anlamaları için ideal bir ortam sunduğunu belirtmişlerdir. Bu bağlamda, kaynaştırma sınıflarının, öğrenciler arasında empati ve sosyal becerilerin gelişimine katkıda bulunduğu ifade edilebilir. Bu doğrultuda özel gereksinimli öğrenciler için belirlenen temel hedef olan yaşam becerilerinin bağımsız olarak gösterebilmenin güçlü bir ayağını oluşturması kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimin önemini göstermektedir.

Özel eğitimin en önemli özelliği öğrenci için bireyselleştirilmiş eğitim programlarıyla, okul yöneticisinden, destek hizmet sağlayıcılarına kadar özel olarak yetiştirilmiş personelle ve özel olarak tasarlanmış eğitim ortamlarında öğrencinin farklı eğitim ve sosyal gereksinimlerinin karşılanmasıdır (Güner-Yıldız ve Tutuk, 2018). Kaynaştırma eğitimi programının genel amaçları arasında, özel gereksinimli çocukların bulunduğu ayrıştırılmış özel sınıf ve okullar ile oluşan izolasyonu ortadan kaldırmak, özel gereksinimli çocukların sosyal ilişkilerdeki beceri

seviyesini arttırmak, onlara uygun bir yaşam deneyimi sağlamak yer almaktadır (Özbaba, 2000). Özel gereksinimli bireylerin eğitim ihtiyaçlarına uygun okullara yerleştirilmeleri için öncelikle eğitsel performansları belirlenmektedir. Eğitsel değerlendirme sonucunda özel gereksinimli bireyler kaynaştırma eğitimi ile akranlarıyla aynı sınıfa eğitime devam edebildikleri gibi yetersizlikten etkilenme düzeylerine göre özel eğitim sınıflarında ya da özel eğitim okullarında da eğitime devam edebilmektedirler. Tüm bu süreçlerde özel gereksinimli bireylerin eğitsel performansları doğrultusunda bireysel eğitim programı hazırlanılarak mevcut performansına uygun bir seviyeden başlayıp eğitim ihtiyaçlarının karşılanması amaçlanmaktadır. Kaynaştırma yoluyla eğitim sürecinden yararlanan bireyler yetersizlikten hafif düzeyde etkilenmiş olup akranlarıyla aynı ortamda eğitime devam etmektedir. Destek eğitim odasından ihtiyacına uygun şekilde bireysel eğitimlerle eğitsel ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir (Ataman, 2012; Kargın, 2004).

Gerek sınıfların kalabalık olması gerek öğretmenlerin BEP uygulama konusunda eksiklerinin olması nedeniyle kaynaştırma uygulamalarında aksaklıklar yaşanabilmektedir. Yoğun desteğe ihtiyacı olan otizm spektrum bozukluğuna sahip öğrencilerin etkileşim ve ilişkileri kendiliğinden gerçekleşmeyebilir ve desteğe gereksinim duyulabilirler (Evans vd., 1992). Destekleyici sınıf ortamında sağlanan kaynaştırma eğitiminin OSB'li çocukların duygusal, sosyal ve psikolojik olarak önemli gelişim kat etmelerine yol açtığı ileri sürülmektedir (Payne, 2010). Bu noktada kolaylaştırıcı kişinin kaynaştırma öğrencisine eşlik etmesinin program takibi ve sınıf düzenine katkı sağladığı sahadaki çalışmalardan gözlemlenmektedir.

1.6.Kolaylaştırıcı Kişi

Eğitim ortamlarında öğrencilerin bireysel farklılıklarına duyarlı olan ve bu bilinç ile öğrencilerin becerilerini geliştirmeyi hedefleyen yetişkinlerin bulunması gerekmektedir. Okul öncesi eğitim kurumlarında da bu yetişkinler sınıf öğretmenleri ya da yardımcı öğretmenlerdir (Köroğlu ve Göle, 2020). Eğitim sürecinde iş birliğine dâhil olan yardımcı personellerden biri de kolaylaştırıcı kişilerdir. Kolaylaştırıcı kişi kavramı yerine literatürde gölge öğretmen ifadesi de kullanılmaktadır. Kolaylaştırıcı kişi özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin eğitim sürecinde öğretmenlere yardımcı olan bir kişidir. Genellikle öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına ve özelliklerine göre belirlenirler ve öğrencilerin öğrenme süreçlerindeki engelleri aşmalarına yardımcı olurlar.

Kolaylaştırıcı kişi OSB'den etkilenen bireylere genel eğitim ortamında okul öncesi ve ilköğretim kademeleri öncelikli olmak üzere doğrudan katkı getirmek amacı ile öğrenciye destek sağlayan eğitim yardımcısı olarak tanımlanmaktadır (Manasala ve Dizon, 2009). Kolaylaştırıcı kişi, sınıftaki özel gereksinimli öğrencilere eşlik etmekle görevlendirilmiş ve bu öğrenciler için dersi kolaylaştırmak için özel eğitim almış ve özel ihtiyaçları olan öğrencilerle uğraşma yeteneklerine sahip olan kişilerdir (Wardani vd., 2018). Kolaylaştırıcı kişi sınıfın asıl öğretmeni ile iş birliği içerisinde çalışan ve akademik, sosyal, davranışsal ve duygusal alanlarda öğrenciye destek sağlama sorumluluğunu üstlenen yetiştirilmiş eğitimci olarak ele alınmaktadır (Kamath, 2016). Bu anlamda kolaylaştırıcı kişiler, özel gereksinimli öğrencilere yönelik kaynaştırma eğitiminde sınıf öğretmenine yardımcı olabilecek bilgi ve donanıma sahip kişilerdir. Sınıf ortamında eşlik ettiği öğretmenin özel gereksinimli öğrenciler hakkındaki bilgi ve becerilerinin sınırlı olmasından kaynaklı Kolaylaştırıcı kişiye sınıfta ihtiyaç duyulmaktadır (Yuwono, 2007). Nitelikli personel olan kolaylaştırıcı kişilerin kaynaştırma programına devam eden otizm spektrum bozukluğuna sahip olan öğrencilere destek sağlayarak sınıf öğretmenine de yardımcı olmak ve kurumun yönetsel işleyişine de ayak uydurmak, uyum sağlamak gibi görevleri bulunmaktadır.

Kolaylaştırıcı kişi uygulaması, otizmlili bireyin yanında bulunarak, ona bire bir destek sağlayan bir öğretim yöntemidir. Bu yaklaşım, otizmlili bireyin ihtiyaçlarına ve öğrenme tarzına uygun olarak kişiselleştirilmiş bir eğitim sunmayı amaçlar. Kolaylaştırıcı kişiler, genellikle otizmlili bireyin sınıf içinde veya günlük yaşam aktiviteleri sırasında ona eşlik eder ve onun öğrenme sürecine destek olur. Bu destek, iletişim becerilerini geliştirme, sosyal etkileşimi artırma, akademik başarıyı teşvik etme ve yaşam becerilerini güçlendirme gibi alanlara da odaklanabilir. Kolaylaştırıcı kişilerin öğrencilerin rutinlerini devam ettirmeleri, onlara seçenek sunmaları, sosyal etkileşimlerini artırmaları ve kolaylaştırmaları ya da ortamdaki duyuşal uyarıcıların etkisini azaltmalarına ilişkin bilgi ve beceriye sahip olmaları gerekmektedir (Layden vd. 2018).

Özel gereksinimli öğrencilerin psikososyal becerileri ve bağımsız yetenek alanlarındaki performansları gölge öğreticilerin desteğiyle ivme kazanmaktadır (Manansala ve Dizon, 2008). OSB Kolaylaştırıcı kişileri, otizmlili bireylerin bireysel ihtiyaçlarına uygun olarak eğitim almalarını sağlayarak onların potansiyellerini en üst düzeyde gerçekleştirmeye yardımcı olurlar. Bu özel eğitim destek hizmeti, otizmlili bireylerin sosyal, akademik ve yaşam becerilerini geliştirmelerine olanak tanırken aynı zamanda onların topluma daha fazla entegre olmalarını da destekler.

1.6.1. Kolaylaştırıcı Kişilerin Rol ve Sorumlulukları

Süreç boyunca özel gereksinimli çocuklarla beraber olması beklenen kolaylaştırıcı kişinin rolü, öğrencinin akranları ile sosyalleşerek okul ortamına uyum sağlaması için özel gereksinimi olan öğrenciye yol göstermektir. Bunun yanında kolaylaştırıcı kişilerin özel gereksinimli bireyin bağımsızlığını artırmak ve olumsuz davranışlarla baş etmesine yardımcı olmak gibi bir amacı da vardır. Ancak kolaylaştırıcı kişinin rol ve sorumlulukları, ilgili görevliler ve kurumlarca yanlış değerlendirilebilmektedir. Kolaylaştırıcı kişiler özel gereksinimi olan öğrenci ile birlikte iken yanında bulunduğu zamanlarda yapılması gereken dersleri ve ödevleri kendisi yardım ederek yapan değildir. Kolaylaştırıcı kişinin temel rolü özel gereksinimli çocuğa yol göstererek minimal bir yardımla onun kendisinin yapmasını sağlamak yani özel gereksinimli çocuğa ipucu sunarak yol göstermektir.

Kolaylaştırıcı kişinin rol ve sorumlulukları otizmli bireyin ihtiyaçlarına ve hedeflerine göre değişiklik gösterebilir. Takala'ya (2007) göre bir Kolaylaştırıcı kişinin görev ve sorumlulukları ve üstlendiği rol her zaman ve her koşulda öğrencisinin bireysel ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda şekil almaktadır. Manansala ve Dizon (2008) Kolaylaştırıcı kişilerin işlevlerini müfredat planlama, öğretim, davranış yönetimi, sosyal beceri yönetimi ve ekip çalışması olarak belirlenmiştir. Tüm bunlar doğrultusunda kolaylaştırıcı kişinin görev ve sorumluluklarını genel olarak şu şekilde belirlemek mümkündür.

- Sınıf içi etkinliklerin tamamlanmasına yardımcı olur.
- BEP'te yer alan amaçlara ulaşılmasına yardımcı olur, gerekirse uyarılama yapar.
- Okul etkinliklerinde ve uygunsuz okul dışında da öğrenciye destek olur.
- Genel eğitim ortamındaki öğretmene özel eğitim uygulamaları hakkında bilgi transferinde aracılık yapar.
- Sosyal becerilerin kazandırılmasına destekler.
- Öğrenci için gerekli uygulamaların yapılmasına destek olur.
- Sınıf etkinliklerin tamamlanmasında öğrenciye yardımcı olur.
- Öğrenci için gerekli uygulamaların yapılmasına destek olur.
- Öğrencinin sınıf kurallarına uymasına destekler.

Literatür incelendiğinde Kolaylaştırıcı kişilerin sahip olması gereken bazı temel yeterlilikler olduğu görülmektedir. Bu noktada kolaylaştırıcı kişilerin sahip olması gereken yeterlilikleri şu başlıklar altında ele almak mümkündür.

- ***Ders planı hazırlayabilme:*** Bir dersin uzun ve kısa dönemli amaçlarını çocuğa uygun bir şekilde belirleyebilmeli ve çocuğun ilgili derste ihtiyaç duyacağı destek uygulama ve materyaller varsa bunların planlanmasını yapabilmelidir.
- ***Bireyselleştirilmiş Eğitim Programını uygulama:*** Her birey benzersizdir; bu nedenle, tüm kolaylaştırıcı kişilerin kullandığı yaklaşım ve öğretim yöntemleri ve prosedürleri, bireysel çocuğun ihtiyaçlarına göre tasarlanmalıdır (Hamid vd., 2020). Bu doğrultuda otizmli bireyin bireysel eğitim planlarını anlamak ve uygulamak kolaylaştırıcı kişinin temel görevidir. BEP, bireyin özel ihtiyaçlarını ve öğrenme hedeflerini belirleyebilmelidir.
- ***Ders planını uygulama:*** İlgili planın uygulanmasında kullanılacak öğretim yaklaşım ve yöntemleri kullanabilmelidir. Uygun araç gereç ve materyali hazırlayabilmeli ve ders sürecinde etkili şekilde kullanabilmelidir.
- ***Değerlendirme ve ölçme:*** Öğrencinin ilerlemesini takip edebilmeli ve uygun değerlendirme araçları ve kayıt tekniklerini kullanabilmelidir.
- ***Davranış yönetimi:*** Davranış yönetimi, çocuğun uygun olmayan davranışlarını söndürmek ve uygun olanları şekillendirmek/geliştirmek için kolaylaştırıcı kişi tarafından kullanılan çeşitli teknikleri ifade eder. Kolaylaştırıcı kişiler problem davranışlar ile başa çıkmada etkili stratejileri kullanabilmelidir. Özel bir çocuğun yaşadığı zorlukların bilincinde olarak çocuğun diğer çocuklarla uygun şekilde etkileşim kurmasına yardımcı olmalı ve bunu yaparken çocuğun öfke nöbetlerini ve uygunsuz davranışlarını tetikleyen durumları tanımlayabilmelidir. Kolaylaştırıcı kişi, sıraya girmek, sırasını beklemek veya cevap vermeden önce el kaldırmak gibi becerilerin öğretilmesine yardımcı olur. Ayrıca grup oyunları ve beden eğitimi gibi grup etkinliklerine yardımcı olur ve çocuğun kendi başına etkinliklerini en az yönlendirme veya yardımla tamamlamasını sağlar (Manansala ve Dizon, 2008).
- ***Sosyal ve iletişim becerilerini geliştirme:*** Sosyal beceri eksikliğini en çok yaşayan grup olarak otizm spektrum bozukluğuna sahip öğrencilerin kolaylaştırıcı kişi desteğine ihtiyaçları daha fazladır. Çocuğun başarılı iletişimin sinyallerini ve ipuçlarını doğru bir şekilde yorumlayamaması nedeniyle, çocuğun gruplara entegrasyonu zor bir görev haline gelir. Sınıf öğretmenlerinin sorumluluğundaki otizmli öğrencilerin kaynaştırma programına dâhil edilmesini kolaylaştırmak adına kolaylaştırıcı kişilerden yararlanılmaktadır (Giangreco, Suter ve Doyle, 2010) Otizmli bireyin sosyal etkileşim

becerilerini artırmak için kolaylaştırıcı kişi, ona model olabilmeli ve sosyal etkileşim kurmada rehberlik edebilmelidir.

- **Akademik destek sağlama:** Kolaylaştırıcı kişi, özel gereksinimli öğrencilerin öğrenme sürecindeki eksikliklerini gidererek, özgüven oluşturarak, sınıfta etkileşimi teşvik ederek ve öğrencinin derste odaklanmasını sağlayarak çocuğa destek sağlar (Hamid vd., 2020). Otizmli bireyin akademik başarısını artırmak için kolaylaştırıcı kişi, ders materyallerini anlamasına ve öğrenme sürecine katılmasına yardımcı olabilmelidir. Kolaylaştırıcı kişi, ders sırasında çocuğun dikkatini dersin öğretmenine yönlendirmeli, ardından öğretmenin anlattığını öğrenciye açıklamalı ve çocuğun anladığını kontrol etmek için etkinlik tablolarını kullanmalıdır. Bir kolaylaştırıcı kişi ayrıca çocuğa bağımsız olmayı öğretir, böylece ders öğretmenin anlattıklarını kendi başına kopyalayabilir ve etkinlikleri kendi başına yanıtlayabilir. Bu arada kolaylaştırıcı kişi özel gereksinimli öğrenciyle dersi bozmamak için dikkat çekici olmayan bir şekilde çalışır.
- **Sınıf içi ve dışı etkileşim süreçlerini yönlendirme:** Özel gereksinimli öğrenci ile diğer çocuklar arasındaki sınıf içi ve dışı etkileşim süreçlerini yönlendirebilmelidir.
- **İletişim ve iş birliği:** Kolaylaştırıcı kişi, otizmli bireyin sınıf öğretmeni, aileleri ve diğer uzmanlarla iletişim halinde olmalı ve iş birliği içinde çalışmalıdır. Kolaylaştırıcı kişi, çocuğun davranışlarını ve gelişimini kaydederken, çocuğun gelişimini ele alan ekiple iş birliği yapar. Ekip, sınıf öğretmeni, terapistler, doktorlar, ebeveynler ve çocuğun gelişimi için çalışan diğer personelden oluşur. Kolaylaştırıcı kişi, çocukla doğrudan temas halinde olan kişi olduğundan, diğer ekip üyelerini çocuğun ilerlemesi hakkında bilgilendirmelidir. Bu, çocuğun ilerlemesi hakkında sınıf öğretmenleri ile sık sık iletişim kurmayı ve ona dersi daha iyi anlaması için yapılan değişiklikleri bildirmeyi içerir. Kolaylaştırıcı kişi, çocuğun bilişsel gelişimi için ortak sorumludur, bu nedenle düzenli öğretmen ve diğer profesyonellerle danışmak için öneriler almayı bilmelidir (Manansala ve Dizon, 2008).

1.6.2. Kolaylaştırıcı Kişi Uygulamasının Avantajları

Kolaylaştırıcı kişiler hem otizmli bireylere hem de eğitim sistemi içindeki diğer paydaşlara önemli faydalar sağlarlar. Bu destek, otizmli bireylerin eğitimdeki başarılarını artırırken aynı zamanda toplumsal kabul ve farkındalığı da artırır. Bu nedenle, otizm

spektrumunda olan bireylerin eğitiminde kolaylaştırıcı kişiler hayati öneme sahiptir. Kolaylaştırıcı kişi uygulaması, otizmlili bireylerin eğitiminde sağladığı önemli destekle birlikte, eğitim sistemi içinde de bazı avantajlar sunar. Bu avantajlar şunları içerir:

Bireyselleştirilmiş destek: Kolaylaştırıcı kişiler, otizmlili bireyin farklılıklarını tanır ve ihtiyaçlarına göre kişiselleştirilmiş bir eğitim sunarak, onların öğrenme potansiyellerini maksimize etmeye yardımcı olur. Bu, bireyin güçlü yönlerine odaklanırken zayıf alanlarda destek sağlamayı içerir. Bu doğrultuda eğitim planlarını bireysel ihtiyaçlara göre adapte ederler. Kolaylaştırıcı kişiler bireyin gelişim seviyesine uygun öğretim stratejileri ve materyaller kullanarak onların öğretim sürecini destekleyebilir. Kolaylaştırıcı kişiler yoluyla özel gereksinimli bireylerin tutkuları ve ilgi alanları desteklenerek kendilerine olan güvenlerinin artması ve öz saygılarının güçlendirilmesi sağlanabilir. Aynı zamanda fikirlerine ve duygularına değer vererek kendilerini ifade etmeleri için güvenli bir ortam sağlarlar.

Entegrasyon ve kabul: Kolaylaştırıcı kişiler, otizmlili bireyin sınıf içinde veya toplumda entegrasyonunu destekler. Diğer öğrencilerle etkileşim kurarak, otizmlili bireyin sosyal becerilerini geliştirmesine ve toplumda daha kabul görmesine yardımcı olurlar. Kolaylaştırıcı kişiler özel gereksinimli bireylere toplumsal etkinliklere katılma, gönüllü olma ve sosyal ağlara katılma gibi fırsatlar sunarak bireyin toplumda aktif bir rol oynamasını sağlar. Bununla birlikte, otizm spektrum bozukluğu olan bireylerle çalışarak toplumsal farkındalığı artırır. Bu, otizmlili bireylere karşı daha fazla anlayış ve kabulün yaygınlaşmasına katkıda bulunur. Toplumda otizm hakkında eğitim verirler, yanlış bilgileri düzeltirler ve otizmlili bireylerin güçlü yanlarını vurgularlar.

Profesyonel gelişim: Kolaylaştırıcı kişiler, öğretmenler için sürekli bir profesyonel gelişim fırsatı sunar. Otizm spektrumunda olan bireylerle çalışmak, öğretmenlere yeni stratejiler öğrenme ve bu stratejileri diğer öğrenciler için de uygulama fırsatı verir. Bununla birlikte Kolaylaştırıcı kişi uygulaması, sürekli bir öğrenme ve iyileştirme sürecidir. Öğretmenler, otizmlili bireylerle çalışırken sürekli olarak yeni stratejiler öğrenir, tecrübelerinden ders çıkarır ve bu bilgiyi uygulamalarına entegre ederler.

Aile katılımını artırma: Otizmlili bireyin ailesi onun eğitim sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Kolaylaştırıcı kişiler, otizmlili bireyin ailesiyle yakın iş birliği içinde çalışarak, ailelerin çocuklarının eğitim sürecine daha fazla katılımını teşvik eder. Bu, ailenin evde de öğrenme sürecine destek olmasını sağlar. Bunun yanı sıra kolaylaştırıcı kişiler, ebeveynlere, otizmlili bireyin evdeki öğrenme sürecine nasıl katkıda bulunabilecekleri konusunda önerilerde

bulunurlar ve ebeveynlerin bireyin ihtiyaçlarına uygun olarak evde destek sağlamalarını teşvik ederler.

Problem özme yeteneklerini geliştirme: Otizm spektrum bozukluğu olan bireyler genellikle problem çözme ve esnek düşünme becerilerinde zorluklar yaşarlar. Kolaylaştırıcı kişiler, bu becerileri geliştirmek için özel stratejiler ve etkinlikler kullanarak bireyin bu alanlardaki yeteneklerini artırmaya çalışırlar.

Güven ve destek sağlama: Otizmlilerin eğitim sürecinde güvenilir bir destek kaynağı olarak kolaylaştırıcı kişiler, bireyin özgüvenini artırmaya ve kendi potansiyelini keşfetmesine yardımcı olurlar. Sabır, anlayış ve pozitif bir tutumla, otizmlilerin kendine güvenmesini sağlarlar.

Duyarlılık ve Hassasiyet: Otizm spektrumunda olan bireylerin duyuusal hassasiyetleri vardır ve bu hassasiyetler öğrenme deneyimlerini etkileyebilir. Kolaylaştırıcı kişiler, bu duyuusal hassasiyetlere duyarlılık gösterir ve uygun ortamlar yaratır, böylece otizmlilerin rahatlamasını ve daha iyi odaklanmasını sağlarlar.

Sosyal becerilerin geliştirilmesi: Otizmliler genellikle sosyal etkileşimde zorluklar yaşarlar. Kolaylaştırıcı kişiler, sosyal becerilerin geliştirilmesine odaklanarak, otizmlilerin arkadaşlık kurma, iş birliği yapma ve empati gibi becerilerini desteklerler. Grup etkinlikleri ve rol oyunları gibi etkinlikler aracılığıyla sosyal etkileşimi teşvik ederler. Bununla beraber otizmlilerin sosyal becerilerini geliştirmek için modelleme ve davranışın model alınması yöntemlerini kullanırlar. İstenen davranışları göstererek ve olumlu rol modelleri sağlayarak, bireyin sosyal etkileşim ve iletişim becerilerini güçlendirmede rol oynarlar.

Bağımsızlık ve öz bakım becerilerinin güçlendirilmesi: Otizmlilerin bağımsızlık ve öz bakım becerilerini güçlendirmek, günlük yaşamda daha bağımsız olmalarını sağlar. Kolaylaştırıcı kişiler, kişisel bakım, ev işleri ve pratik beceriler gibi alanlarda bireye rehberlik eder ve destekler.

Farklı öğrenme stillerine uygun öğretim: Otizmliler genellikle farklı öğrenme tarzlarına sahip olduğu bilinmektedir. Kolaylaştırıcı kişiler, görsel, işitsel, dokunsal ve kinestetik öğrenme gibi farklı öğrenme stillerine uygun öğretim stratejileri geliştirerek bireyin öğrenme sürecini desteklerler.

Güvenli ve desteğe dayalı ortam sağlama: Otizmliler genellikle öngörülebilirlik ve rutin gibi faktörlere duyarlıdır. Kolaylaştırıcı kişiler, bireyin kendini güvende hissetmesini sağlayacak bir ortam yaratır ve sürekli olarak destek sunarak bireyin özgüvenini artırır.

Stres yönetimi ve duygusal destek: Otizm spektrumunda olan bireyler sıklıkla stresle başa çıkmada zorluklar yaşarlar. Kolaylaştırıcı kişiler, bireyin stresini azaltmak ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamak için özel stratejiler kullanır ve duygusal destek sağlarlar. Bununla birlikte Kolaylaştırıcı kişiler otizmlili bireyin duygusal ihtiyaçlarına duyarlılık göstererek kriz durumlarını etkili bir şekilde yönetmelerini sağlar. Bireyin duygusal güvenliğini sağlamak, stresli durumlarla başa çıkmasına yardımcı olmak ve gerektiğinde uygun destek ve rehberlik sağlama konularında uzmandırlar.

Sürdürülebilir destek ve izleme: Otizm spektrumunda olan bireylerin eğitiminde sürekli destek ve izleme önemlidir. Kolaylaştırıcı kişiler, bireyin ilerlemesini düzenli olarak izler, gerektiğinde öğretim stratejilerini ayarlar ve uzun vadeli başarılarını sürdürmelerine yardımcı olacak destek sağlarlar. Otizmlili bireyin ilerlemesini düzenli olarak değerlendiren kolaylaştırıcı kişiler, bu değerlendirmeler yoluyla, bireyin güçlü yönlerini ve gelişim alanlarını belirlemeye yardımcı olur. Ardından, bireyin öğrenme hedeflerine ulaşması için gereken destek ve yönlendirmeyi sağlarlar.

Çevresel düzenlemeler ve uyarlamalar: Kolaylaştırıcı kişiler, otizmlili bireyin eğitim ortamını ve yaşam alanını düzenleyerek, bireyin rahat etmesini ve öğrenmeye odaklanmasını sağlarlar. Duyusal uyarıcıları yönetmek, sınıf düzenini optimize etmek ve özel ihtiyaçları karşılamak için çevresel düzenlemeler ve uyarlamalar yaparlar.

Eğitim teknolojisi ve araçlarının kullanımı: Kolaylaştırıcı kişiler, otizmlili bireyin eğitimine destek olmak için çeşitli eğitim teknolojileri ve özel araçlar kullanırlar. Bu araçlar, iletişimi kolaylaştıran uygulamalar, interaktif öğrenme materyalleri ve diğer teknolojik araçlar olabilir.

Eğitimde inovasyon ve yenilikçilik: Kolaylaştırıcı kişiler, otizmlili bireyin eğitiminde sürekli olarak yenilikçi yöntemler ve yaklaşımlar arayarak, öğrenme deneyimini iyileştirmeye çalışırlar. Yeni araştırmalara dayalı en iyi uygulamaları takip ederler ve eğitimde sürekli iyileşme ve gelişme için çaba gösterirler.

Ekip çalışması ve iş birliği: Kolaylaştırıcı kişiler, otizmlili bireyin eğitim ve destek hizmetlerini sağlayan diğer uzmanlarla iş birliği içinde çalışırlar. Bu, terapistler, psikologlar, özel eğitim uzmanları ve diğer profesyonellerle etkin bir iletişim ve koordinasyonu içerir. Bir kolaylaştırıcı kişi, çocuğun gelişmesi ve öğrenmesi ile ilgili bilgileri ebeveynlere, okul idaresine ve diğer paydaşlara düzenli olarak sunarak iş birliği yapmalıdır (Sucuoğlu, 2019).

1.6.3. Dünyada Kolaylaştırıcı Kişi Uygulaması

Dünya çapında birçok ülke kolaylaştırıcı kişi uygulamasını kullanmaktadır. Bu ülkelerin başında Amerika Birleşik Devletleri gelmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde kolaylaştırıcı kişinin okullarda istihdam edilmesinin başlangıcının 20. Yüzyılın başlarına ulaştığı görülmektedir. 2000'li yıllara yaklaştıkça kolaylaştırıcı kişilerin görev ve sorumluluklarında değişimler olmuştur. ABD'de ağır düzeydeki özel gereksinimli olan öğrencileri desteklemeye yönelik kullanılan en yaygın yöntemlerden biri her öğrenciye bir yardımcı kişi atanmasıdır (Aslan, 2023). Avustralya'da özel gereksinimli öğrencilerin kapsayıcı eğitim ortamlarında desteklenmeleri için doğrudan ve düzenli olarak kolaylaştırıcı kişi istihdamı yapılmaktadır. (Tews ve Lupart, 2008).

Avrupa ülkelerinde özel eğitim ve kaynaştırma sınıflarında yardımcı öğretmen olarak akademik görevlerin dışında sınıftaki günlük rutinlerde özel gereksinimli öğrencilere yardımcı olan lise, ön lisans, öğrenci gelişimi programlarından mezun kolaylaştırıcı kişiler bulunmaktadır (Rakap, Birkan ve Kalkan, 2017). İngiltere'de kolaylaştırıcı kişi uygulamasında genel sorumluluk sınıf öğretmenlerindedir. Kolaylaştırıcı kişiler özel gereksinimli öğrenciler ile yakın ilişkiler kurarak yaşadıkları zorluklarda ve odaklanma gibi destek alması gereken konularda görev ve sorumluluk almaktadır (Radford vd., 2015). İtalya'da 20 yıldır devam etmekte olan kapsayıcı eğitimde kolaylaştırıcı kişilerin görev ve sorumlulukları net ve açık bir şekilde tanımlanmıştır. İtalya'da 'hafif engellilik' kavramı özel eğitim kategorisinde bulunmamaktadır ve bireyselleştirilmiş eğitim planları yalnızca öğrenme ihtiyacını yoğun olarak hisseden öğrenciler için geliştirilmiştir (Palladino, Cornoldi, Vianello, Scruggs ve Mastropieri, 1999). Finlandiya'da özel gereksinimli öğrencilere yardımcı olmaları ve hizmetlere erişilebilirliklerini sağlamak amacıyla asistanlar işe alınmaktadır. Öğrenme sürecinde öğrencileri desteklemek amacıyla işe alınan asistanlar okul sonrası da öğrencilerin devam ettiği kulüplerden de sorumlu olmaktadır. Öğretmenle iş birliği halinde çalışan asistan tüm sınıftan sorumludur. Özel gereksinimli öğrencilere yönelik kişisel asistanlar da bulunmaktadır ancak ülkede yaygın olan uygulama genel asistanların sınıflarda bulunmasıdır (Parlak, 2023).

1.6.4. Türkiye'de Kolaylaştırıcı Kişi Uygulaması

Türkiye'de otizm spektrum bozukluğuna sahip öğrencilerin okul yaşamındaki ve sosyal hayata uyum süreçlerindeki rolleri önemli yer tutan kolaylaştırıcı kişilere yönelik ilgili bir yasa

yer almamaktadır. Gereksinim duyulmasına rağmen ailelerin finansman sağladığı kolaylaştırıcı görevindeki öğretmenler ile özel gereksinimli öğrencilere ve sınıf öğretmene destek verilmektedir (Özaydın, 2020). Ancak 2020'den beri iki vakıf üniversitesi ile birlikte İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu bünyesinde yetkin elemanlar yetiştirilmeye başlanmıştır. Böylece alanda personel ihtiyacını karşılamak hedeflenmektedir (Kurtkapan, 2023)

Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2020 yılının ocak ayında yayınladığı resmi görüş yazısında kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla öğretimlerine devam eden otizmlî öğrencilerin aileleri ve BEP geliştirme birimi kararı doğrultusunda belirlenen kişilerin Kolaylaştırıcı kişi olarak sınıf içi ve sınıf dışı öğrenciye yardımcı olmak üzere okulda bulunmalarına olanak sağlamaktadır (MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 04/01/2020 tarih ve 230243 sayılı yazısı).

Günümüzde OSB'den etkilenen çocukların eğitim alması için birincil seçenek olarak akranları ile bir arada destek aldıkları kaynaştırma ortamları görülmektedir. Kaynaştırma ortamından alınacak yararın artması ve başarılı bir kaynaştırma uygulamasının gerçekleştirilebilmesi için OSB'den etkilenen çocuklar için ekstra desteklere gereksinim olabildiği görülmektedir. Bu noktada gölge öğretmenlik/kolaylaştırıcı kişi kavramının özellikle son yıllarda özellikle üzerinde durulduğu ve öne çıktığı görülmektedir. Bu doğrultuda OSB'den etkilenen çocukların genel eğitim sistemine katılımlarına katkı sağlamak amacı ile gölge öğretmenlik uygulamaları geliştirilmesinin hızlandığı ve yeni modeller oluşturulduğu dikkat çekmektedir (Elmeanawy, 2021).

Literatür incelendiğinde kolaylaştırıcı kişi uygulamasının etkilerine ilişkin çok sayıda yurt dışı çalışma bulunmaktadır ve kolaylaştırıcı kişilerin yetiştirilmesi, sahip olmaları gereken yeterlikler ve nasıl bir eğitim almaları gerektiğine dair çalışmalar gerçekleştirilmeye devam etmektedir (Hui Ng, 2015; Manasala, 2009; Kamath, 2016; Mohammed, 2012).

1.6.5. Kolaylaştırıcı Kişi Konusunda Yapılmış Yurtdışı Çalışmalar

Manasala vd. (2008) çalışmalarında gölge öğretmenin, özel gereksinimli çocukların eğitim ve öğretim süreçlerindeki rol ve sorumluluklarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın sonucunda hem kadrolu öğretmenler hem de gölge öğretmenler özel gereksinimli çocukların akademik performansının artırılması, psikososyal becerilerinin geliştirilmesinde ve bağımsızlaşabilmelerinde gölge eğitimin yardımcı olduğu konusunda hemfikirdirler.

Çalışmada diğer bir bulgu ise gölge öğretmenlerin en çok ekip çalışmasında kendilerini yetkin buldukları, müfredat planlama konusunda kendilerini en az yeterlilikte değerlendirdikleri, kadrolu öğretmenlerin, gölge öğretmenlerin en yetkin olduğu alanı davranış yöntemi olarak değerlendirdikleri, en az yetkin oldukları alanı ise müfredat planlama olarak belirttikleri görülmüştür.

Elrashidy (2020) çalışmasında gölge öğretmenin mesleki yeterliliğinin geliştirilmesinde TEACCH Programının etkisini ve öneriler geliştirilmesini açıklamaya amaçlamıştır. TEACCH programındaki yapılandırılmış öğrenme ortamı, gölge öğretmenlerinin planlama yapıp bu planı uygulamasına yardımcı olan içeriğe sahip olması, yapılandırılmış öğrenme ortamını kullanmak üzere eğitilmeleri halinde, gölge öğretmenlerinin mesleki yeterliliklerinin artırılmasına katkısının olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yuwono vd. (2017) çalışmalarında gölge öğretmenlerin sosyal etkileşim sorunlarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmanın yapıldığı yerde bulunan kapsayıcı eğitim okullarının çoğunda gölge öğretmenler mevcut olsa da sayılarının az olduğu, gölge öğretmenlerin görev ve işlevlerine ilişkin bilgi eksikliğinin bulunduğu, özel gereksinimli çocuklarla ilgilenirken gölge öğretmenlerle çalışacak özel öğretmen danışmanının bulunmadığı, öğrencilerin değerlendirilme süreçlerinde kadrolu öğretmenler ile gölge öğretmenler arasında koordinasyon eksikliğinin olduğu dolayısıyla esnek müfredat uygulamasının gerçekleştirilemediği, özel gereksinimli öğrenciler için oluşturulacak materyallerin kadrolu öğretmenlerle iş birliği halinde sağlanmadığı gibi sorunların yaşandığı ortaya konulmuştur.

Hamid, Irshad Ullah ve Faiz (2020) yaptıkları çalışmada kaynaştırma okullarında eğitime devam eden özel gereksinimli öğrencilere (OSB, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu) akademik ve sosyal destek sağlanmasında gölge öğretmenin rolünü araştırmışlardır. Gölge öğretmenlerin kapsayıcı eğitimde güçlü ve olumlu rollerinin bulunduğu, her öğrencinin öğrenme hızının farklı olduğunu ve bazı öğrencilerin ekstra desteğe ihtiyaç duyacağını göz önünde bulundurarak, gölge öğretmen aracılığıyla okuma, yazma, dinleme, matematik, oyun ve sosyal iş birliği, paylaşım ve farkındalık gibi konulardaki öğrenme çıktıları arasındaki farklılıkların kapanabileceği belirtilmektedir.

Al-Sabatin (2020) yaptığı çalışmada otizmlili öğrencilerin öğrenme becerilerinin geliştirilmesinde gölge öğretmenin rolünü araştırmıştır. Gölge öğretmenin sınıftaki rolünü, başarı oranını, öğrencilerin öğrenme becerilerine etkisini saptamak amacıyla Amerikan Akademisi Nablus' ta gölge öğretmenlerin performansını gözlemleyerek özel gereksinimli

öğrencilere akademik ve psikolojik ek destek sağlamada önemli rolünün olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Nasir vd. (2018) yaptıkları çalışmada gölge öğretmenlerin çocuklara yardım etme deneyimlerini araştırmıştır. Nitel araştırma yoluyla yaptıkları çalışma sonucunda elde edilen temalarda gölge öğretmenliğin zihin ve bedeni yorduğu, yardımcı olabilmenin gölge öğretmeni mutlu hissettirdiği, başlangıçta kendilerini yetersiz hissetseler de bu işin anlamlı ve önemli olduğuna, kurallar ile çocukların disipline edilebileceğine, çocukların dikkatini artırma yolunun görselleştirme olduğuna inandıkları, hükümet ve toplumun özel gereksinimli bireylere yönelik ilgisinin hala düşük düzeyde olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Aurora ve Farkas'ın (2022) okuma performansı düşük birinci sınıf öğrencilerin öğretmenlerine sağlanan Kolaylaştırıcı kişi desteğinin öğrencilerin okuma performansındaki etkisinin incelendiği çalışma sonucunda kolaylaştırıcı kişi desteğinin öğrencilerin okuma performansında artış sağladığını göstermektedir.

Major, Seabra-Santos ve Gaspar'ın (2018) çalışmalarında okul öncesi öğrencilerin sosyal becerilerine ve davranış problemlerine ilişkin okul personelinin görüşleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, gölge öğretmenlerin öğrencilerin sosyal-duygusal ve davranışsal problemlerini ele almaya ilişkin bakış açılarının güvenilir girdiler sunmasından dolayı sınıf öğretmenleri ile iş birliği halinde çalışması gerektiğini vurgulamıştır.

Koegel vd.'nin (2014) otizm spektrum bozukluğuna sahip öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmek üzere gölge öğretmenlerin eğitilmesinin sonuçlarının incelendiği çalışmalarında, kolaylaştırıcı kişilerin otizmliler öğrencilerin akranları ile arasında sosyal destek sağlama görevini üstlendikleri sonucuna ulaşmışlardır.

1.6.6. Kolaylaştırıcı Kişi Konusunda Yapılmış Yurtiçi Çalışmalar

Türkiye'deki literatüre bakıldığında özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırma eğitimleri sırasında yaşadığı problemlerin çözümlerinden birisinin Kolaylaştırıcı kişi/gölge öğretmen olduğu aileler, öğretmenler ve araştırma yazarları tarafından düşünülmekte ve önerilmektedir (Özaydın, 2020; Sevim ve Atasoy, 2022).

Aslan (2023) tarafından yapılan araştırmada, öğretmen adaylarının özel gereksinimi olan kaynaştırma öğrencisi için kolaylaştırıcı kişi kullanılmasına yönelik öz yeterliklerini

belirleme ölçeğinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda öğretmen adayları; kolaylaştırıcı kişilerin öğretmenlere destek olmak için gerekli olduğunu, özel gereksinim olan öğrencinin akranları ile etkileşim kurmada, sınıfta sorunlar yaşanması durumunda kolaylaştırıcı kişiye danışabileceklerini ve sınıfa iyi daha uyum sağlayacaklarını belirtmişlerdir. Öğretmen adayları, öğretmeni oldukları sınıflarda kaynaştırma öğrencisinin de eğitim almasına karşı olumlu görüş belirtmişlerdir.

Parlak (2023) tarafından gölge öğretmenler tarafından kullanılan Doğal Öğretim Yöntemlerinin Otizm Spektrum Bozukluğu olan öğrencilerin iletişim becerilerine etkisinin incelendiği araştırma sonucunda, OSB’li öğrencilerin izleme ve genelleme oturumlarında hedef beceride kalıcı öğrenmeleri elde ettiğini, gölge öğretmenlerin Doğal Öğretim Yöntemlerini kullanabildiklerini ve birlikte çalıştıkları OSB’li öğrencilerin iletişim becerilerinde artış sağladığını ortaya koymuştur.

Gezer’in (2017) yaptığı çalışmada, kaynaştırma eğitime yönelik öğretmenlerin, sınıfında bulunan kaynaştırma öğrencilerine yardımcı olacak kolaylaştırıcı kişilere ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Özaydın’ın (2020) çalışmasında Meslek Yüksekokulu (MYO) programı yeterlilikleri kapsamında hazırlanan ‘Kaynaştırma Eğitiminde Öğretmen Yardımcısının (ÖY) Yeterlilikleri’ anketi ile kaynaştırma sınıflarında çalışan öğretmen yardımcılarının görev ve sorumlulukları hakkında öğretmen, öğretmen yardımcıları ve anne gibi paydaşların görüşleri incelenmiştir. Çalışma sonucunda öğretmen yardımcılarının özel gereksinimli öğrencilerin genel eğitim sınıflarına erişim ve derse katılımı sağlama, akran etkileşimini kolaylaştırma, problem davranışların sağaltımı, güvenlik tedbirleri alma, özbakım ihtiyaçlarını karşılama görevlerinde sınıf öğretmenlerine yardımcı oldukları ve bakım hizmeti sunduklarını ortaya koymaktadır.

Köroğlu ve Göle’nin (2020) çalışmasında sınıf öğretmenleri, yardımcı öğretmenin zorunlu olmasına yönelik %97.5 oranında görüş bildirmişlerdir. Yardımcı öğretmen ekibin önemli kişisi olarak görülmektedir. Katılımcılar yardımcı öğretmenin öncelikli görev ve sorumluluklarının; çocukların güvenli bir şekilde gelişimine katkı sunacak bir öğrenme ortamı oluşturulması, günlük planlanan etkinliklerin uygulanması, materyal hazırlama, günlük rutinlerde öğretmeni destekleme, öz bakım becerilerinde çocuklara yardım sağlama olduğunu belirtmişlerdir.

Özaydın ve Çolak’ın (2011) sınıfında otizm spektrum bozukluğu yaşayan öğrencilerin de bulunduğu dokuz okul öncesi öğretmen ile yürüttükleri çalışmada öğretmenlerin

kaynaştırma programından verim alınabilmesinin bilgi ve beceri düzeylerindeki artışa ve hizmet içi eğitimlere göre şekilleneceğini vurgulamışlardır. Çalışmadan elde edilen bulgular, okul öncesi öğretmenlerinin sınıfta yardımcı bir öğretmen desteğine ihtiyaç duyduklarını ortaya koymaktadır.

Sevim ve Atasoy (2020) tarafından yapılan çalışmada kaynaştırma öğrencilerinin eğitimine yeterli gölge öğretmen desteği sağlanamadığı, sağlandığı okullarda da bir kısım ders öğretmenlerinin gölge öğretmeni kabul etmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Kurtkapan'ın (2023) yaptığı betimsel bir araştırmada doküman incelemesi yoluyla makale, yüksek lisans ve doktora çalışmaları incelenmiştir. Çalışmada gölge öğreticilerin okullardaki olası görevleri sıralanmıştır. Bunlar, bütünleşik sınıflarda yer alan engelli çocukların diğer çocuklarla etkileşimini yönetmek, onlara koçluk yapmak, onların davranışlarının yönetimi ve sosyal becerilerini arttırmak şeklinde sıralanabilir. Gölge öğreticilerin belirtilen işlemleri takım çalışması halinde yapmalarının verimliliği arttıracığı öngörülmektedir. Bahsedilen çalışmada gölge öğretici adaylarının taşınması veya kazanması gereken bazı özellikler sıralanmıştır.

Türkiye’de kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim alan bireylerin kolaylaştırıcı kişi ihtiyacının olduğu ve beraber eğitimlere devam edildiğinde etkili olduğu göz önünde bulundurulduğunda kolaylaştırıcı kişilerin eğitim için önemli bir paydaş olacağı öngörülmektedir. Ancak kolaylaştırıcı kişilere dair, kendilerinin neleri yapıp neleri yapamayacağını belirten, nasıl eğitim alacaklarını eğitim içeriğiyle gösteren bir kılavuz henüz bulunmamaktadır.

Bu ve bunun gibi geliştirilmesi gereken noktalardan hareketle 2020-2021 eğitim öğretim döneminde Karabağlar ilçesindeki özel eğitim faaliyetlerinin daha iyi hale getirilebilmesi amacı ile ilçede bulunan eğitim paydaşlarından İzmir Demokrasi Üniversitesi ile Karabağlar Rehberlik ve Araştırma Merkezi arasında “*Özel Eğitim Hizmetlerini Güçlendirme Projesi*” eyleme geçirilmiştir. Bu projenin uygulama ayaklarından biri de “Kolaylaştırıcı Kişi Uygulaması” olarak belirlenmiştir. Uygulama kapsamında, 2022-2023 eğitim öğretim yılında Karabağlar ilçesinde eğitim öğretim görmekte olan otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara destek sağlamak amacı ile “Kolaylaştırıcı Kişi Eğitim Programı” hazırlanmış ve projenin pilot çalışması gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada, özel gereksinimli bireyler için kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarında kapsayıcı bir bakış açısının geliştirilerek bireysel farklılıklarının avantaja dönüştürülmesi, sınıf

ve okul ortamında gerek sosyalleşmelerine gerekse akademik becerilerinin geliştirilmesinde katkı sağlayacak uygulamaların yaygınlaşması noktasından hareket edilmiştir. Bu bağlamda özel gereksinimli öğrencilerin sınıf içerisinde ve okul ortamında sosyal, duygusal, akademik becerilerini geliştirerek başta öğrencinin hayatını kolaylaştırmak, sınıf ortamında sınıf öğretmenini desteklemek için yetişmiş bir kolaylaştırıcı kişinin varlığına ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

2. BÖLÜM

Bu bölümde çalışmanın amacı, uygulama süreci, eğitim programı, yerleştirme, süreç danışmanlığı ve sonlandırılmasına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

2.1.Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada, özel gereksinimli bireylerin çok yönlü desteklenmesi, topluma uyum ve sosyalleşme sürecinde ihtiyaç duydukları yaşam alışkanlıklarının kazandırılması başta olmak üzere, bu süreçte en önemli görevi üstlenen öğretmenlere ve öğretmen adaylarına yeni bilgi ve becerilerin kazandırılması, özel eğitim alanında kullanılan en etkili öğretim yöntem ve tekniklerini uygulama fırsatı sunulması ve sınıf ortamından başlayarak topluma yayılmasını istediğimiz bireysel farklılıklara duyarlı bir iklimin yaratılmasına katkı sunulması amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda çalışmada kolaylaştırıcı kişinin rol ve sorumluluklarını belirlemek, kolaylaştırıcı kişi eğitiminin içeriğini oluşturmak ve kolaylaştırıcı kişi uygulamasının etkilerini incelemek hedeflenmiştir.

2.2.Kolaylaştırıcı Kişi Uygulaması Süreci

Kolaylaştırıcı kişi uygulaması temelde üç ana aşamadan oluşmaktadır. Bunlar:

- Katılımcıların belirlenmesi ve uygulama ön çalışmalarının yapılması
- Uygulama süreci
- Uygulamanın değerlendirilmesi

Bu aşamalarda kullanılan yöntem hakkında aşağıda bilgi verilmiştir.

2.2.1. Katılımcıların Belirlenmesi ve Uygulama Ön Çalışmalarının Yapılması

Proje 2022-2023 Eğitim Öğretim yılında Karabağlar ilçesinde yürütülmüştür. Bu kapsamda uygulamanın sağlıklı yürütülebilmesi için yürütme ve çalışma ekibi oluşturulmuş, bu ekipler uygulamaya katılım sağlayacak kişileri belirlemiştir. Kolaylaştırıcı kişi uygulamasından faydalanacak öğrenciler ve kolaylaştırıcı kişi görevini yerine getirecek üniversite öğrencileri tespit edilmiştir. Kolaylaştırıcı kişi görevini yerine getirecek kişiler İzmir Demokrasi

Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü öğrencilerinden oluşturulmuştur. Bu öğrencilerin katılımı Özel Eğitim ve Kurum Deneyimi dersi kapsamında sağlanmıştır.

Kolaylaştırıcı kişi uygulamasından faydalanacak öğrenciler için sınırlılıklar çerçevesinde Karabağlar ilçesinde otizm spektrum bozukluğu tanılı tam zamanlı kaynaştırma tedbir raporu olan ilkokul öğrencileri dahil edilmiştir. Bunun için Kaymakamlık oluru alınarak Karabağlar ilçesindeki ilkokullarda OSB tanısı olan tam zamanlı kaynaştırma raporlu öğrenciler, veliler, öğretmenleri, okul psikolojik danışman/rehber öğretmenleri ve yöneticilerinden oluşan gruba bilgilendirme toplantısı yapılarak uygulama esasları hakkında bilgi verilmiş, görüş ve önerileri alınmıştır. Toplantı sonrasında Karabağlar Rehberlik ve Araştırma Merkezi tarafından okullara resmi yazı ile katılımcı öğrenci bilgisi, öğrencinin katılımı ile ilgili BEP Geliştirme Birimi Kararı ve Veli Onam Formu gönderilmiştir. Uygulamadan faydalanacak öğrencilerin belirlenmesinde belirtilen sınırlılıklar çerçevesinde tüm evrene ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda 24 ilkokulda 71 OSB tanılı tam zamanlı kaynaştırma öğrencisi olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın evrenini 71 OSB tanılı öğrenci oluşturmuştur.

Okul müdürlükleri tarafından Karabağlar Rehberlik ve Araştırma Merkezine gönderilen OSB tanılı tam zamanlı kaynaştırma raporu olan öğrenci listeleri dikkate alınarak bahsi geçen kriterlere uygun ve velilerin onayının alındığı öğrenciler belirlenmiştir. Çalışma sürecine katılım tamamen gönüllü olarak gerçekleştirilmiştir. Buradan hareketle gönüllü katılım gösteren velilerden proje sürecine katılımı ile ilgili veli onam formu istenmiştir. Bu durumda 20 ilkokuldan 35 öğrenci velisi projeden faydalanmak istediklerini belirtmişlerdir. Bu sonuçla çalışmanın örneklemini 35 ilkokul öğrencisi oluşturmuştur. Bir sınıfta iki öğrenci olmasından dolayı çalışma kapsamında 34 sınıf öğretmeni projeye dahil olmuştur.

Kolaylaştırıcı kişi uygulamasına katılan OSB tanılı TZK tedbiri olan ilkokul öğrencilerinin cinsiyete ve sınıf düzeylerine göre dağılımı Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1

Uygulamaya Katılan OSB Tanılı TZK Tedbirli İlkokul Öğrencilerinin Cinsiyete ve Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Değişken	Grup	Öğrenci Sayısı
Cinsiyet	Erkek	32
	Kız	3
Sınıf	1	11
	2	5
	3	10
	4	9

Tablo 1'e göre uygulamaya katılan ilkokul öğrencilerinin 32'si erkek, 11'i ise 1. sınıf öğrencisidir.

Kolaylaştırıcı kişi uygulaması için çıkan duyuru sonucu İzmir Demokrasi Üniversitesi'nde 92 Özel Eğitim Öğretmenliği Lisans öğrencisi çalışmaya dahil olmuştur. Kolaylaştırıcı kişi uygulamasına dahil olan Özel Eğitim Bölümü öğrencilerine ilişkin bilgiler Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2

Özel Eğitim Lisans Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

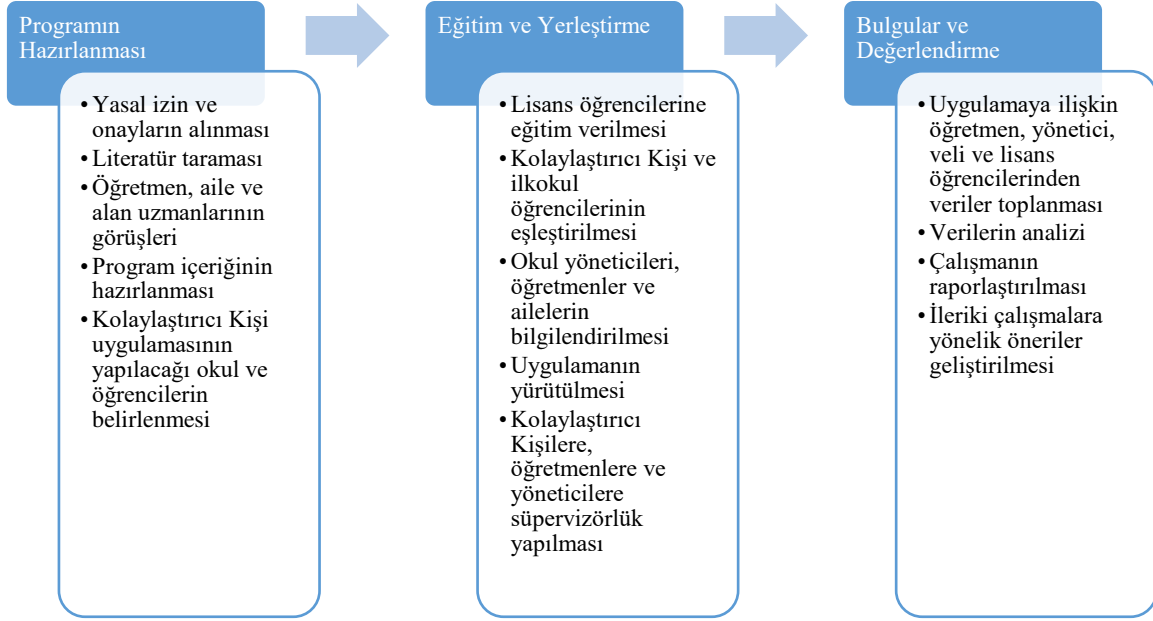
Değişken	Grup	Öğrenci Sayısı
Cinsiyet	Erkek	35
	Kız	57

Tablo 2'de bilgileri verilen lisans öğrencilerine İzmir Demokrasi Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü öğretim üyeleri tarafından "Kolaylaştırıcı Kişi Eğitim Programı" uygulanmıştır. Eğitim programı ile ilgili ayrıntılı bilgi Uygulama Süreci bölümünde verilmiştir. Bu programı almış üniversite öğrencilerinin OSB tanılı kaynaştırma öğrencileri ile eşleştirilmesi yapılmıştır. Bu kapsamda İlkokul 1. sınıf ve bazı 2. sınıf öğrencilerine üç kolaylaştırıcı kişi, ilkokul 3. ve 4. sınıf öğrencilerine iki kolaylaştırıcı kişi olmak üzere eşleştirme yapılmıştır. Yapılan eşleştirmeler ile ilgili olarak ilgili makamlardan gerekli onaylar alınmıştır.

2.2.2. Uygulama Süreci

Bu kısımda çalışmanın uygulanması sürecinde izlenen adımlara yer verilmiştir. Çalışmanın uygulanabilmesi için öncelikli olarak İzmir Demokrasi Üniversitesi Sosyal ve

Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan etik kurul onayı alınmıştır. Etik kurul onayı alınması sonrasında Karabağlar ilçesinde çalışmanın uygulanmasına ilişkin gerekli yasal izin ve olurlar alınarak çalışmanın uygulama sürecine geçilmiştir. Çalışmanın uygulama süreci ana hatları ile 3 adımda ele alınabilir. Aşağıda uygulama sürecine ilişkin genel tablo yer almaktadır.

Uygulama için üniversite öğrencisi olan kolaylaştırıcı kişi adaylarına yönelik kolaylaştırıcı kişi eğitim programı oluşturulmuştur. Bunun için literatür taranmış, yapılmış çalışmalar gözden geçirilmiştir. Bununla birlikte OSB tanımlı öğrencisi bulunan sınıf öğretmenleri ve velilerden kolaylaştırıcı kişi hakkındaki gereksinimleri sorulmuştur.

2.2.2.1. Kolaylaştırıcı Kişi Eğitimi İçeriğinin Belirlenmesi

Kolaylaştırıcı kişi eğitim içeriğinin belirlenmesinde aile ve öğretmenlerden gelmiş olan veriler, literatürde daha önceden hazırlanmış olan programların bileşenleri ve alan uzmanların görüşlerinden yararlanılmıştır. Aile, öğretmen görüşleri, literatürden elde edilmiş olan geçmiş çalışmaların içerikleri doğrultusunda araştırma ekibi tarafından taslak bir içerik oluşturulduktan sonra, özel eğitim alanında doktora derecesine sahip beş uzman ve eğitim programları alanında doktora derecesine sahip üç uzmana taslak içerik gönderilmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda etkinlik saatlerinde bazı değişiklikler yapılması ile içeriğe son hali verilmiştir. Hazırlanmış olan içerikle ilgili bilgiler sonraki başlıkta sunulmuştur.

2.2.2.2. Kolaylaştırıcı Kişi Eğitim Programı İçeriği

Kolaylaştırıcı kişilere verilecek eğitim içeriğini belirlemek için öğretmen, veli ve üniversite öğrencilerinin ve alan uzmanlarının görüşleri yanında literatür taraması sonucu oluşturulan eğitim programı yedi başlık altında toplanmış ve ihtiyaca göre ders saati ağırlıklandırması yapılmıştır.

1. BEP ve Hazırlanması (6 saat)
2. Davranış Problemleri ile Baş Etme (6 saat)
3. Kaynaştırma Ortamında Kullanılabilecek Öğretim Yöntem ve Teknikleri (4 saat)
4. Öğretimsel Uyarlamalar (3 saat)
5. OSB'den Etkilenen Çocuklar ve Karakteristik Özellikleri (2 saat)
6. Aileler ile İş Birliği ve Koordinasyon (2 saat)
7. Kolaylaştırıcı Kişi Rol ve Sorumlulukları (2 saat)

Kolaylaştırıcı kişi eğitim programında BEP ve özel eğitim öğrencilerinin davranış problemleri ile baş etme konuları en fazla yer verilen konular olmuştur. Bu konuları öğretim yöntem ve teknikler ile öğretimsel uyarlamalar konuları izlemiştir. Otizm spektrum bozukluğunun özellikleri, ailelerle iş birliği ve kolaylaştırıcı kişinin rol ve sorumlulukları da verilmesi gereken konular arasında değerlendirilmiştir.

2.2.2.3. Üniversite Öğrencilerine Kolaylaştırıcı Kişi Eğitimi Verilme Süreci

Kolaylaştırıcı kişi eğitimine katılmaya aday olan 92 lisans öğrencisi için hazırlanmış olan eğitim, öğrencilerin lisans ders saatleri ile çakışmaması sebebi ile çevrimiçi ortamda sunulmuştur. Öğrencilere Microsoft Teams programı üzerinden her gün bir eğitim olacak şekilde yedi gün boyunca eğitim verilmiştir. Öğrencilerin eğitimleri sonradan da izleyebilmeleri için eğitimler kaydedilmiş ve öğrencilerin uygulama sonuna kadar içerikleri tekrar izleyebilmeleri sağlanmıştır. Öğrencilerin eğitim sürecindeki gelişimlerini takip etmek amacı ile araştırma ekibi tarafından Kolaylaştırıcı kişi Yeterlilik Değerlendirme Formu oluşturulmuştur. Bu formu çalışmaya katılmış olan öğrencilerin doldurması sağlanarak öğrencilerin eğitim sonrasındaki performansları belirlenmiştir. Çalışma sonucunda katılımcı

öğrencilerin tamamının ilgili formdan 70 puan ve üzerinde puan almış oldukları belirlenmiş ve başarılı oldukları görülmüştür.

2.2.2.4. Kolaylaştırıcı Kişilerin Sınıflara Yerleştirilmesi Süreci

Lisans öğrencileri kolaylaştırıcı kişi eğitimi ile eş zamanlı olarak Karabağlar Rehberlik ve Araştırma Merkezi tarafından ilçede ilkököl kademesinde bulunan ve kaynaştırma ortamına yerleştirilmiş olan OSB tanılı öğrencilere ait veriler toplanmıştır. Bu süreçte okullardaki öğretmenlerden, yöneticilerden ve ailelerden görüşme yoluyla kolaylaştırıcı kişi uygulamasından yararlanma talepleri alınmış ve değerlendirilmiştir. Sonrasında kolaylaştırıcı kişi uygulamasından yararlanmasına karar verilen 35 OSB tanılı öğrenci ile Kolaylaştırıcı kişi uygulamasında başarılı olmuş olan lisans öğrencileri, Karabağlar Rehberlik ve Araştırma Merkezi tarafından eşleştirilmiştir. Bu eşleştirme sonrasında Kolaylaştırıcı kişi olan lisans öğrencilerinin haftanın iki veya üç günü öğrencilere destek olmalarının sağlanması amaçlanan bir program oluşturulmuştur. İlgili program taslağı lisans öğrencilerine ve okullara duyurulmuştur. Kolaylaştırıcı kişi olan lisans öğrencilerinin, çalışma yürütecekleri sınıflardaki öğretmenler, OSB tanılı öğrenciler ve velileri ile tanışmaları sağlanmıştır.

Lisans öğrencilerinin OSB tanılı öğrenciler ile eşleştirilmesi sonrasında İzmir Demokrasi Üniversitesi konferans salonunda “Kolaylaştırıcı Kişi Eğitim Programı” tanıtım toplantısı yapılmıştır. Bu toplantıya kolaylaştırıcı kişi olan lisans öğrencileri, OSB tanılı çocukların aileleri, öğretmenleri, okul müdürleri, çalışmanın gerçekleştirileceği okulların rehber öğretmen/psikolojik danışmanları ve projenin çalışma ekibi katılmıştır. Bu süreçte katılacak olan tüm personel önceden belirlenerek gerekli izinler ve eğitim öğretimin aksamaması için tedbirler alınmıştır.

2.2.2.5. Öğrenci, Yönetici ve Öğretmenlere Süpervizörlük Yapılması

Kolaylaştırıcı kişi yerleştirme süreci tamamlandıktan sonra okullarda görevlendirilen lisans öğrencilerine, üniversite tarafından atanmış olan ders danışmanları tarafından süpervizörlük yapılmıştır. Üniversite öğrencilerinin süpervizyonu için grup dörde bölünmüştür ve düzenli olarak öğrencilerin süreçte yaptıkları çalışmalar takip edilmiş varsa problem ve sorunlar giderilmiştir. Ayrıca Karabağlar Rehberlik ve Araştırma Merkezi tarafından ilgili okullara düzenli ziyaretlerde bulunularak, öğretmenlere, ailelere ve yöneticilere süpervizyon

sağlanmıştır. Bu ziyaretlerde genel sürece ilişkin gözlemler yapılmış ve varsa yaşanan problemler belirlenmiş ve çözümlenmiştir.

2.2.2.6. Kolaylaştırıcı Kişi Uygulamasının Sonlandırılması

Kolaylaştırıcı kişi eğitimi almış üniversite öğrencilerinin OSB tanılı kaynaştırma öğrencilerine kolaylaştırıcı kişi olarak görevlendirilmesi gerçekleşikten sonra eğitim sürecine en yüksek katkıyı vermesi amacıyla danışmanlar tarafından süpervizyon desteği vermiştir. Kolaylaştırıcı kişi uygulaması, OSB tanılı kaynaştırma öğrencilerinin olduğu okul ve sınıflarda yürütülmüş, süreç çalışma ekibi tarafından yakından izlenmiştir. Planlanan takvime bağlı olarak dönem sonunda uygulama sonlandırılmıştır. Uygulama hakkında öğretmen, veli ve görev alan üniversite öğrencileri ziyaret edilmiş uygulamaya ilişkin değerlendirme amacıyla çeşitli veriler toplanmıştır. Bu verilerden bazıları amaca uygun bir şekilde uygulama öncesinde, bazıları ise uygulama sonrası elde edilmiştir.

3. BÖLÜM

Bu bölümde kolaylaştırıcı kişi uygulaması ile ilgili öğretmen, veli ve görevlendirilen üniversite öğrencilerinden anket ve görüşme yoluyla elde edilen verilerin analiz edilmesi sonucu elde edilen bulgular sunulmuştur.

Kolaylaştırıcı kişi uygulaması ile ilgili olarak kolaylaştırıcı kişi olarak görevlendirilen üniversite öğrencileri, sınıfında kolaylaştırıcı kişi uygulaması yapılan sınıf öğretmenleri ve bu uygulamadan faydalanan OSB tanımlı kaynaştırma öğrencilerin velilerinden araştırmaya ait verilerin toplanmasına karar verilmiştir. Toplanan verilere ilişkin analizler aşağıda sunulmuştur. Verilere ilişkin oluşturulan bazı tabloların yanında okuyucular tarafından anlaşılmayı kolaylaştırmak adına grafikler de eklenmiştir.

3.1.Öğretmenlere İlişkin Bulgular

Sınıfında kolaylaştırıcı kişi uygulaması yapılan ve araştırma için katılımcı olan sınıf öğretmenlerine ilişkin demografik özellikler Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3

Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

Özellik	Grup	n	Oran (%)
Cinsiyet	Kadın	26	79
	Erkek	7	21
Yaş	30 ve altı	4	12
	31-40	8	24
	40 ve üstü	21	64
Kıdem	1-5 yıl	1	3
	6-10 yıl	2	6
	11-15 yıl	5	15
	16 yıl ve üstü	25	76

Araştırmaya katılan öğretmenlerin yüzde 79'u kadın, yüzde 64'ü 40 ve üstü yaşta ve yüzde 76'sı 16 yıl ve üstü kıdeme sahip durumdadır.

Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin lisans eğitimlerinde ders alma durumları Tablo 4'te verilmiştir.

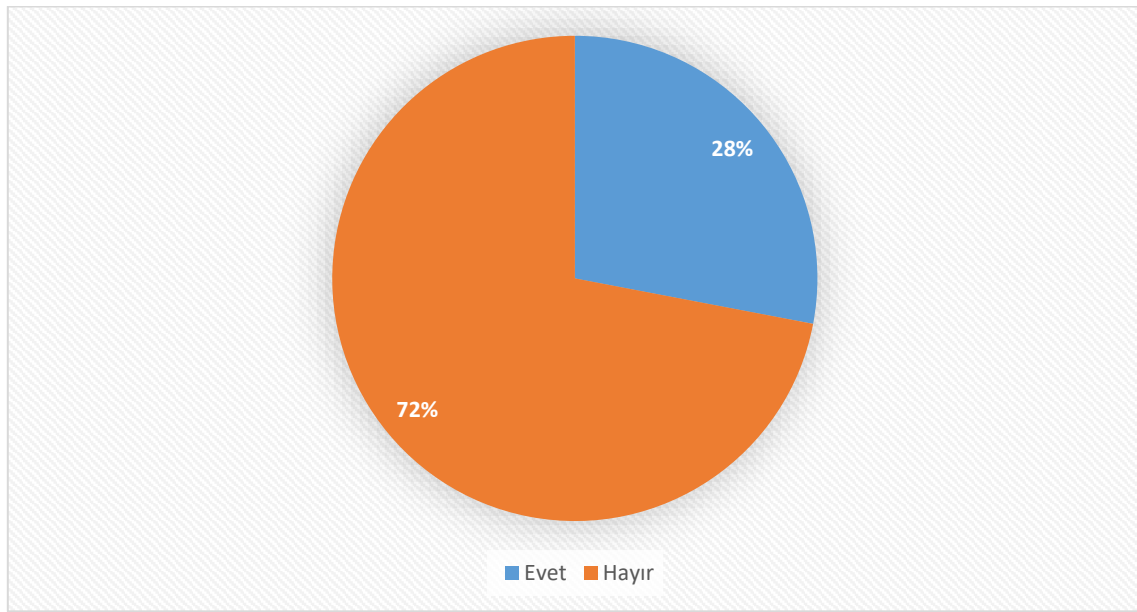
Tablo 4

Öğretmenlerin Kaynaştırma Eğitime Yönelik Lisans Düzeyinde Ders Alma Durumu

Lisans dersi alma durumu	n	Oran (%)
Evet	9	28
Hayır	24	72
Toplam	33	100

Şekil 2

Öğretmenlerin Kaynaştırma Eğitime Yönelik Lisans Düzeyinde Ders Alma Durumu

Araştırmaya katılan öğretmenlerin yüzde 72'si lisans düzeyinde kaynaştırma eğitimine yönelik herhangi bir ders almadığını ifade etmiştir.

Öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitim kursu alma durumları Tablo 5'te gösterilmiştir.

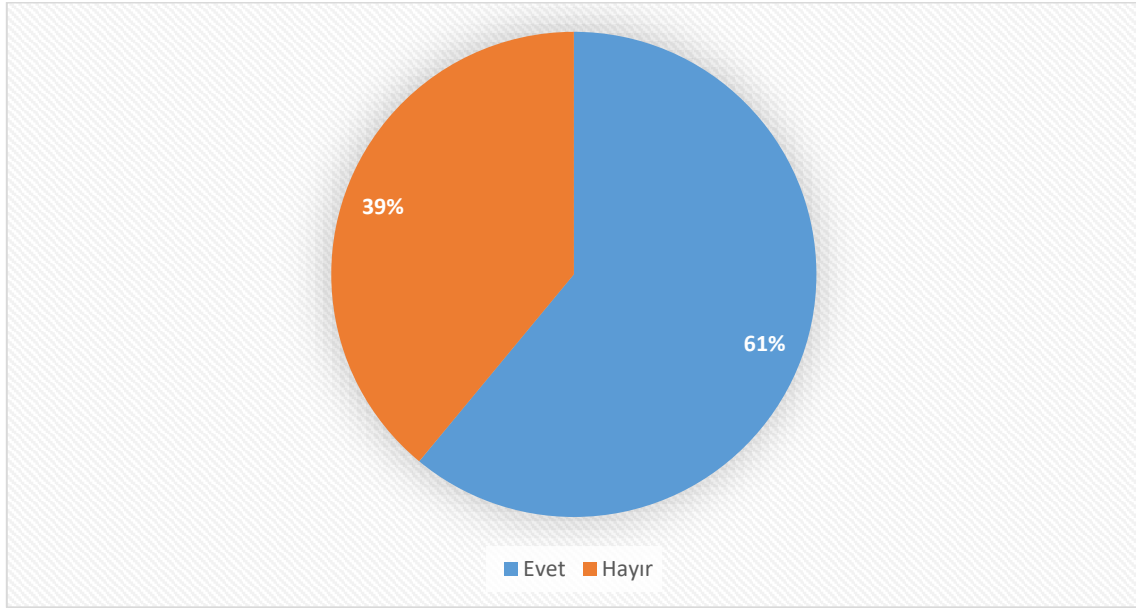
Tablo 5

Öğretmenlerin Kaynaştırma Eğitime Yönelik Hizmet İçi Eğitim Kursu Alma Durumu

Hizmet içi eğitim alma	n	Oran (%)
Evet	20	61
Hayır	13	39
Toplam	33	100

Şekil 3

Öğretmenlerin Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Hizmet İçi Eğitim Alma Durumu

Tablo 5 incelendiğinde kaynaştırma eğitimi konusunda öğretmenlerin yüzde 39'u hizmet içi eğitim almadığı görülmüştür.

Öğretmenlere sınıflarında bugüne kadar bulunan kaynaştırma öğrencisi sayısı toplamı sorulmuş, veriler Tablo 6'da sunulmuştur.

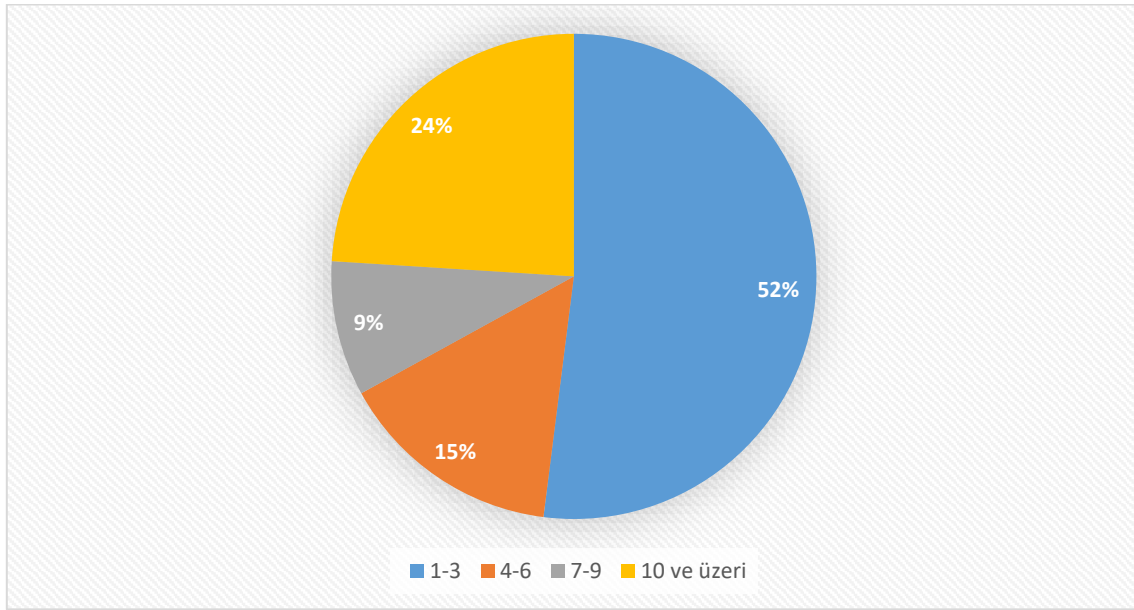
Tablo 6

Öğretmenlerin Bugüne Kadar Sınıflarındaki Kaynaştırma Öğrencisi Sayısı Toplamı

Sınıftaki kaynaştırma öğrencisi sayısı	n	Oran (%)
1-3	17	52
4-6	5	15
7-9	3	9
10 ve üzeri	8	24
Toplam	33	100

Şekil 4

Öğretmenlerin Bugüne Kadar Sınıflarındaki Kaynaştırma Öğrencisi Sayıları Toplamı

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin sınıflarındaki kaynaştırma öğrencisi toplam sayısına bakıldığında öğretmenlerin yüzde 52'sinin 1-3 öğrencisi varken, yüzde 24'ünün 10 ve üzeri öğrencisi olmuştur.

Sınıf öğretmenlerinin bugüne kadar sınıflarında bulunan kaynaştırma öğrencilerinin yetersizlik türlerine ilişkin dağılım Tablo 7'de verilmiştir.

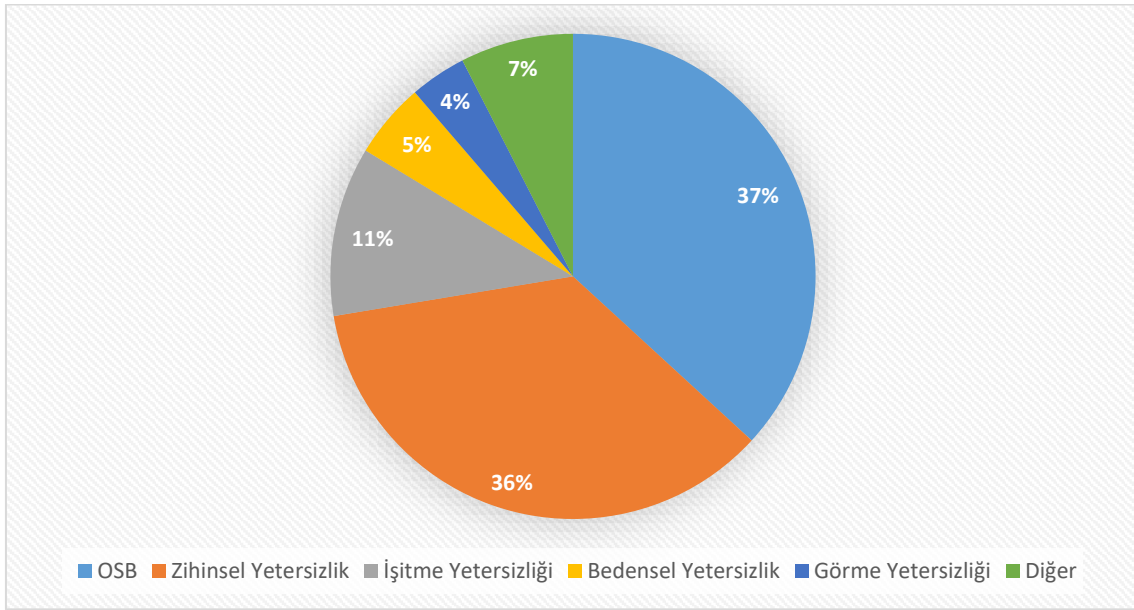
Tablo 7

Öğretmenlerin Bugüne Kadar Sınıfında Bulunan Kaynaştırma Öğrencilerinin Yetersizlik Türü

Sınıftaki kaynaştırma öğrencilerinin yetersizlik türleri	n	Oran (%)
OSB	29	88
Zihinsel Yetersizlik	28	85
İşitme Yetersizliği	9	27
Bedensel Yetersizlik	4	12
Görme Yetersizliği	3	9
Diğer	6	18

Şekil 5

Öğretmenlerin Bugüne Kadar Sınıflarındaki Kaynaştırma Öğrencisi Yetersizlik Türleri

Öğretmenlerin sınıflarındaki kaynaştırma öğrencilerinin yetersizlik türlerine bakıldığında yüzde 37'si OSB iken yüzde 36'sı Zihinsel Yetersizlik olarak belirtilmiştir.

Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi konusunda kendi yeterlik algılarına ilişkin veriler Tablo 8'de sunulmuştur.

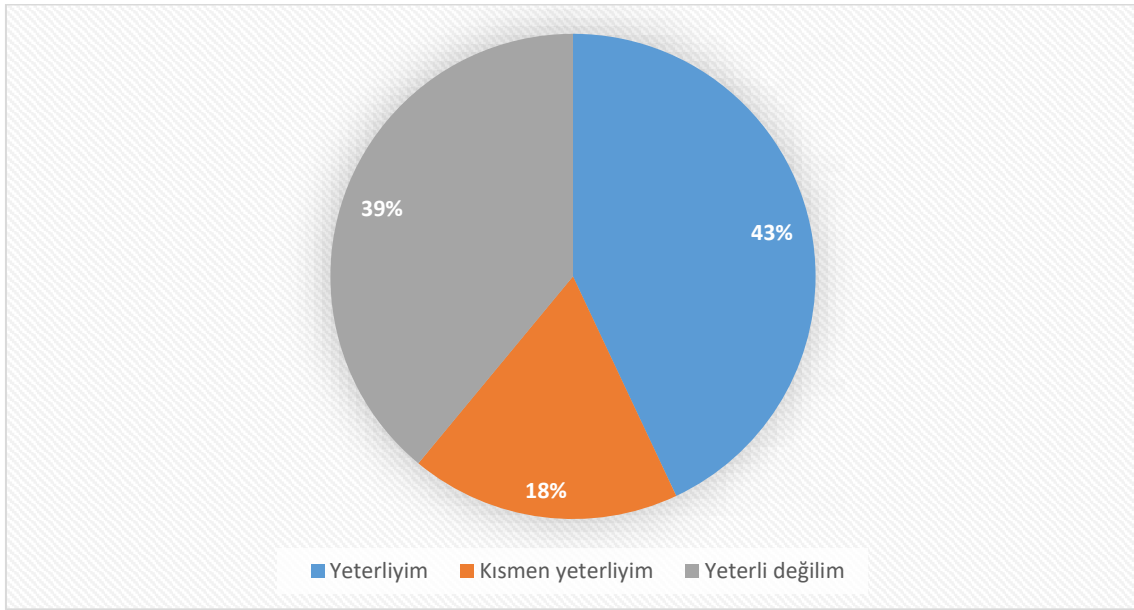
Tablo 8

Öğretmenlerin Kaynaştırma Konusundaki Yeterliliklerine İlişkin Düşünceleri

Kaynaştırma konusunda yeterlilik	n	Oran (%)
Yeterliyim	14	43
Kısmen yeterliyim	6	18
Yeterli değilim	13	39
Toplam	33	100

Şekil 6

Öğretmenlerin Kaynaştırma Konusundaki Yeterliliklerine İlişkin Düşünceleri

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin yüzde 43'ü kaynaştırma eğitimi konusunda yeterli olduğunu ifade ederken yüzde 39'u yeterli olmadığını belirtmiştir.

Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi ile ilgili yeterliliklerini artırma konusundaki önerileri Tablo 9'da gösterilmiştir.

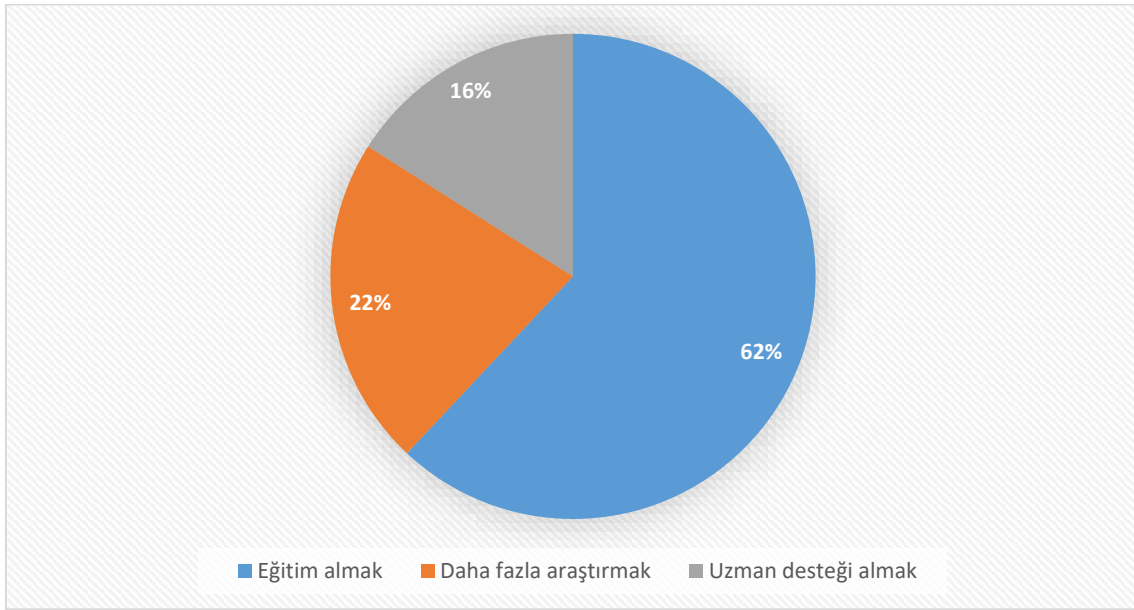
Tablo 9

Öğretmenlerin Kaynaştırma Konusundaki Yeterliliklerini Artırmak İçin Önerileri

Kaynaştırma konusunda yeterlilikleri artırma önerileri	n	Oran (%)
Eğitim almak	21	62
Daha fazla araştırmak	7	22
Uzman desteği almak	5	16
Toplam	33	100

Şekil 7

Öğretmenlerin Kaynaştırma Konusundaki Yeterliliklerini Artırmak İçin Önerileri

Öğretmenlerin yüzde 62'si kaynaştırma eğitimi konusundaki yeterliliklerini artırmak için eğitim alınması gerektiğini söylemiştir.

Öğretmenlere göre kolaylaştırıcı kişilerin alması gereken eğitim konuları Tablo 10'da sunulmuştur.

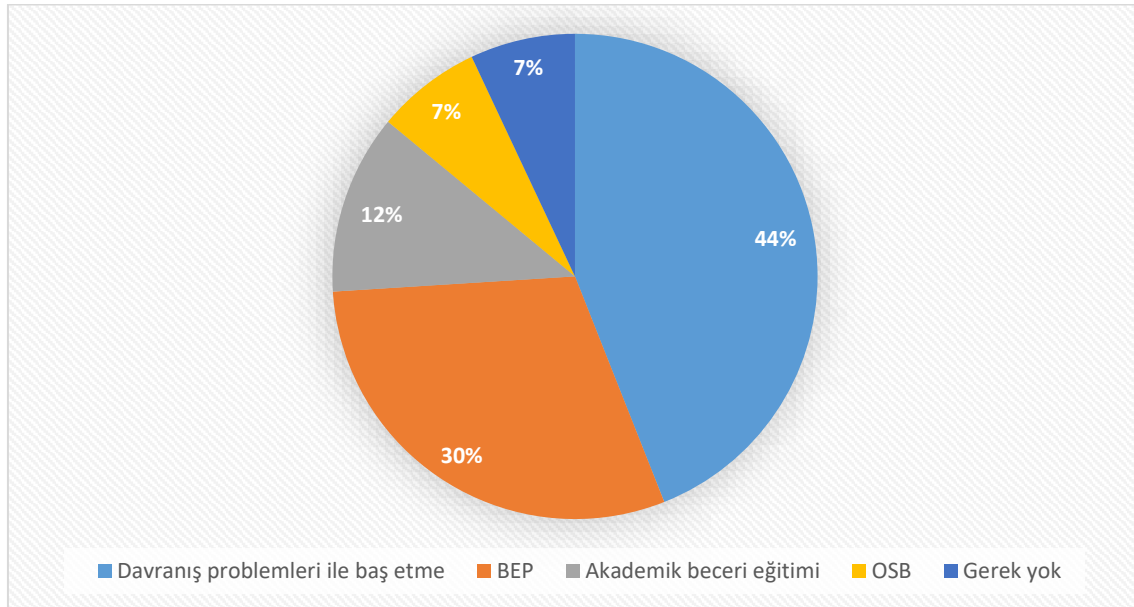
Tablo 10

Öğretmenlere Göre Kolaylaştırıcı Kişilerin Alması Gereken Eğitim Konuları

Kolaylaştırıcı kişilerin alması gereken eğitimler	n	Oran (%)
Davranış problemleri ile baş etme	15	44
BEP	10	30
Akademik beceri eğitimi	4	12
OSB	2	7
Gerek yok	2	7
Toplam	33	100

Şekil 8

Öğretmenlere Göre Kolaylaştırıcı Kişilerin Alması Gereken Eğitim Konuları

Öğretmenlerin yüzde 44'ü kolaylaştırıcı kişi uygulamasında görev alacak kişilerin “davranış problemleri”, yüzde 30'u ise “BEP” konusunda eğitim almaları gerektiğini belirtmiştir.

3.2.Velilere İlişkin Bulgular

Çalışmaya katılan OSB'den etkilenen çocukların ebeveynlerinden kolaylaştırıcı kişinin özelliklerini ortaya çıkaracak gereksinimi belirlemeye yönelik hazırlanmış olan çevrimiçi anket formu aracılığı ile bilgi alınmıştır.

Ankete katılan velilerin demografik bilgilerini gösteren tablo aşağıda sunulmuştur.

Tablo 11

Velilere İlişkin Demografik Bilgiler

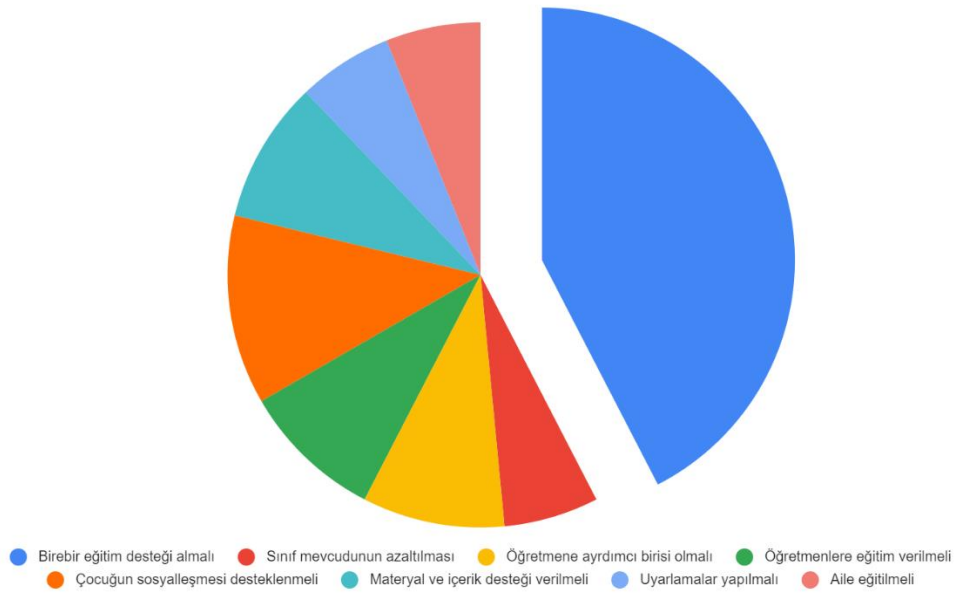
Değişken	Grup	n	Oran (%)
Yakınlık	Anne	31	94
	Baba	2	6
Yaş	36+	18	55
	31-35	12	36
	26-30	3	9
Meslek	Ev Hanımı	27	82
	Diğer Çalışan	6	18

Ankete katılan velilerin yüzde 94'ü anne, yüzde 55'i 36 yaş ve üzeri, yüzde 82'si ise ev hanımıdır.

Velilere süregelen kaynaştırma eğitiminin daha etkili olması için neler yapılması gerektiği sorusu sorulmuştur. Sonuçlar Şekil 9'da verilmiştir.

Şekil 9

Kaynaştırma Eğitiminin Daha Etkili Olması İçin Yapılması Gerekenler

Veliler kaynaştırma eğitiminin daha etkili olması için yapılması gerekenler olarak en yüksek oranlı yanıt “birebir eğitim desteği alması” ve “çocuğun sosyalleşmesi desteklenmeli” ifadeleri olmuştur. Bu yanıtlardan hareketle bunun sınıf içinde sağlayacak en etkili uygulamanın kolaylaştırıcı kişi olduğu ve bu uygulamaya ilişkin velilere çeşitli sorular yoluyla ulaşılmıştır. Velilere kaynaştırma eğitimi sürecinde Kolaylaştırıcı kişinin görev alması hakkındaki istekleri sorulmuş ve bulgular Tablo 12’de sunulmuştur.

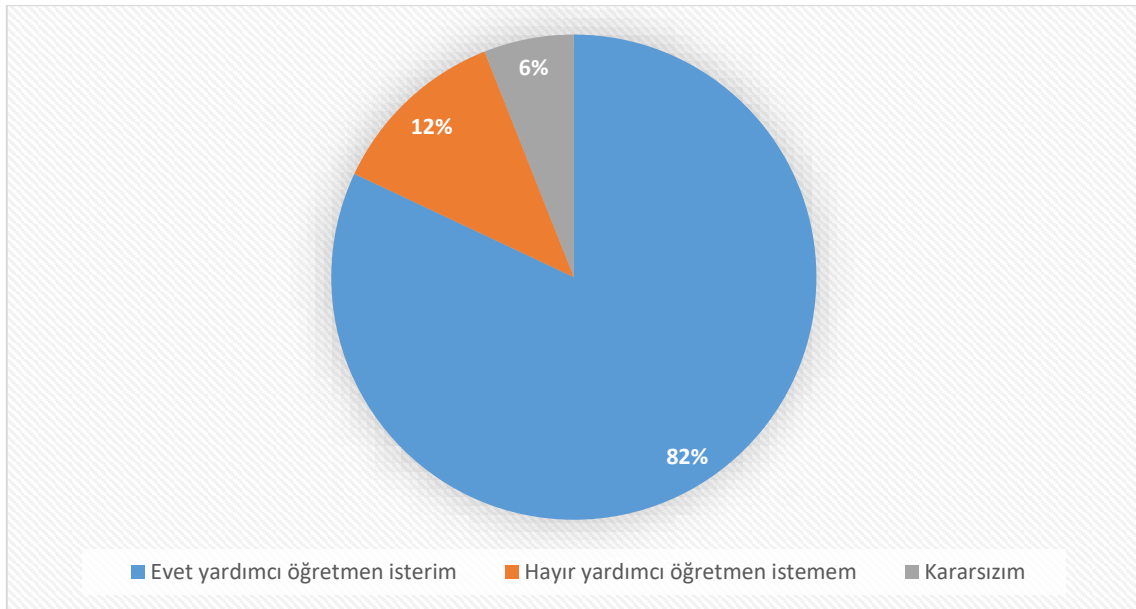
Tablo 12

Kaynaştırma/Bütünleştirme Eğitimi Uygulamaları Sürecinde Kolaylaştırıcı Kişi İsteği

Yanıtlar	n	Oran (%)
Evet yardımcı öğretmen isterim	27	82
Hayır yardımcı öğretmen istemem	4	12
Kararsızım	2	6
Toplam	33	100

Şekil 10

Kaynaştırma/Bütünleştirme Eğitimi Uygulamaları Sürecinde Kolaylaştırıcı Kişi İsteği

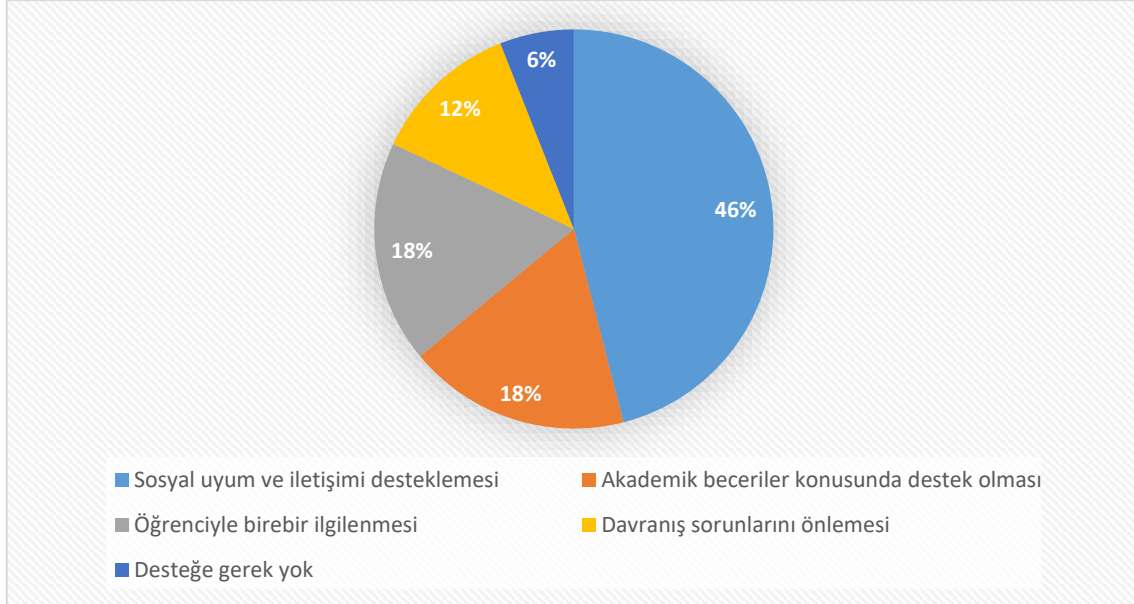
Tablo 12'ye göre velilerin yüzde 82'si sınıfta özel eğitim gereksinimi olan öğrenci için bir Kolaylaştırıcı kişinin olmasını uygun bulmaktadır. Velilerin yüzde 12'si kolaylaştırıcı kişi istememekte, yüzde 6'sı ise bu konuda kararsız olduğunu ifade etmektedir.

Velilerin kolaylaştırıcı kişiden beledikleri davranışlar Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13

Sınıftaki Kolaylaştırıcı Kişiden Beklentiler

Yanıtlar	n	Oran (%)
Sosyal uyum ve iletişimi desteklemesi	15	46
Akademik beceriler konusunda destek olması	6	18
Öğrenciyle birebir ilgilenmesi	6	18
Davranış sorunlarını önlemesi	4	12
Desteğe gerek yok	2	6

Şekil 11*Sınıftaki Kolaylaştırıcı Kişiden Beklentiler*

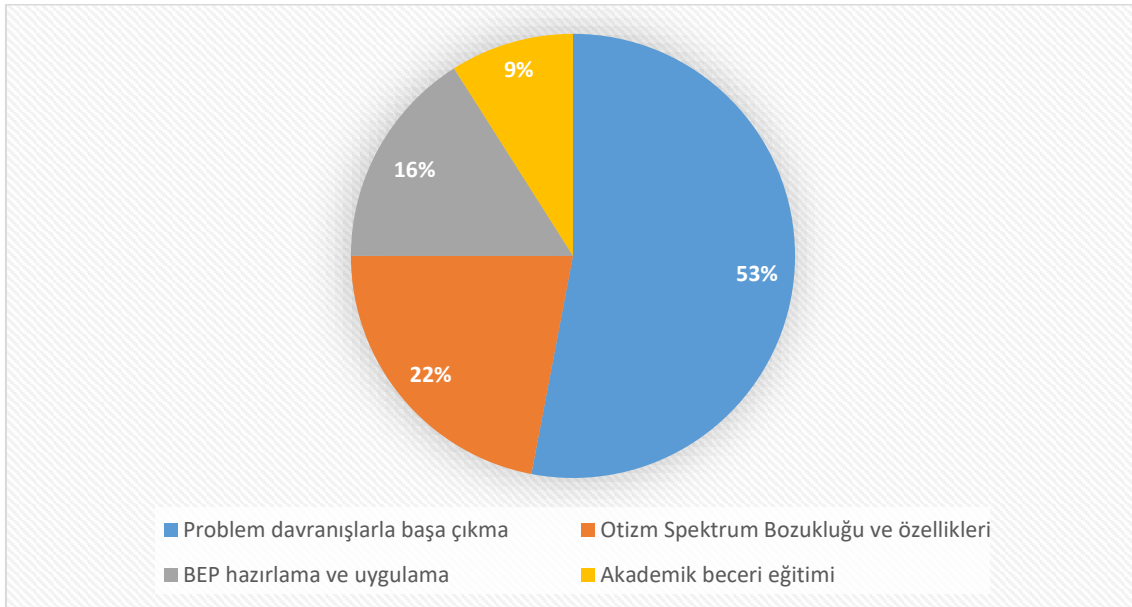
Tablo 13'e göre özel eğitim gereksinimi olan öğrencinin sınıfında görevlendirilecek yardımcı öğretmen/kolaylaştırıcı kişiden neler yapmasını bekledikleri konusunda sorulan soruya velilerin yüzde 46'sı sosyal uyum ve iletişimi desteklemesini, yüzde 18'i akademik beceriler konusunda destek olması, yine yüzde 18'i öğrenci ile birebir ilgilenmesi, yüzde 12'si davranış sorunları ile ilgilenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu yanıtlardan hareketle velilere kolaylaştırıcı kişinin hangi konularda eğitim alması gerektiği ile ilgili görüşleri sorulmuş, yanıtlar Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14*Kolaylaştırıcı Kişinin Eğitim Alması Gereken Konular*

Yanıtlar	n	Oran (%)
Problem davranışlarla başa çıkma	17	53
Otizm Spektrum Bozukluğu ve özellikleri	7	22
BEP hazırlama ve uygulama	5	16
Akademik beceri eğitimi	3	9
Toplam	32	100

Şekil 12

Kolaylaştırıcı Kişinin Eğitim Alması Gereken Konular

Veliler Kolaylaştırıcı kişinin hangi konularda eğitim alması gerektiği sorulduğunda, yüzde 53'ü problem davranışlarla başa çıkma, yüzde 22'si OSB ve özellikleri, yüzde 16'sı Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı hazırlama ve uygulama, yüzde 9'u ise öğrencinin akademik becerilerini artırma konularında eğitim alması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Ankete katılan velilerin kolaylaştırıcı kişi uygulaması ile ilgili memnuniyetleri için sorulan soruya verilen yanıtlar Tablo 15'te gösterilmiştir.

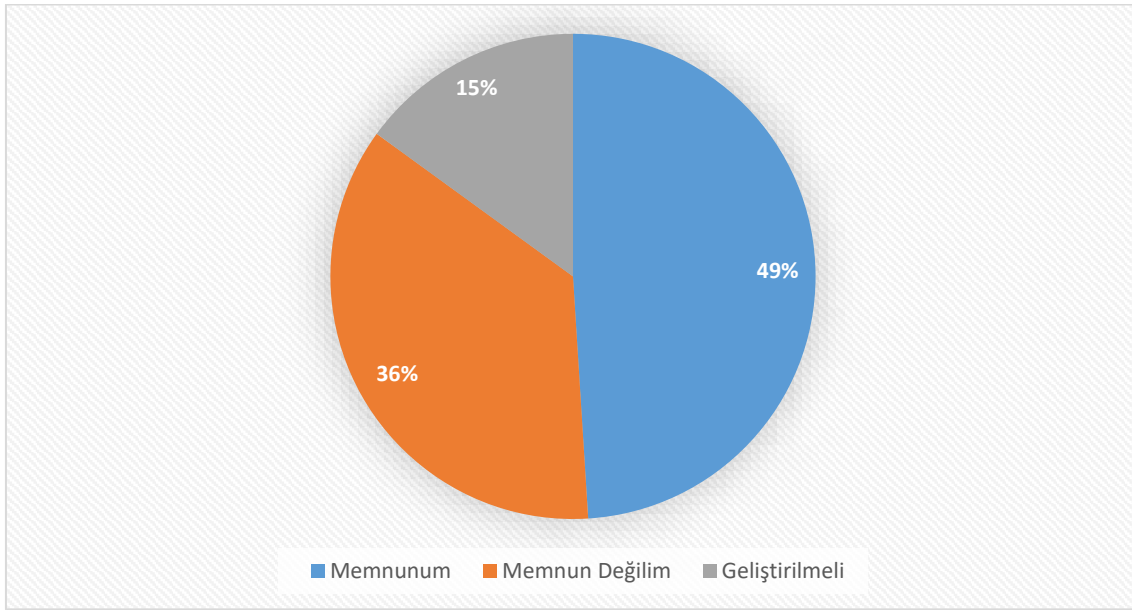
Tablo 15

Kolaylaştırıcı Kişi Uygulamasına İlişkin Veli Memnuniyeti

Yanıtlar	n	Oran (%)
Memnunum	16	49
Memnun Değilim	12	36
Geliştirilmeli	5	15
Toplam	33	100

Şekil 13

Kolaylaştırıcı Kişi Uygulamasına İlişkin Veli Memnuniyeti

Kolaylaştırıcı kişi uygulamasından duyulan memnuniyet durumu velilere sorulduğunda, velilerin yüzde 49'u memnun olduğunu, yüzde 36'sının memnun olmadığını, yüzde 15'i ise geliştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

3.3.Uygulamaya Katılan Üniversite Öğrencilerinin Görüşleri

Kolaylaştırıcı kişi uygulamasında görev alan üniversite öğrencilerine kendi mesleki becerileri açısından bu uygulamayı değerlendirmeleri istenmiştir.

Tablo 16'da üniversite öğrencilerinin “Kolaylaştırıcı kişi uygulamasının size faydası olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevaplar analiz edilmiş ve aşağıdaki temaların oluştuğu görülmüştür.

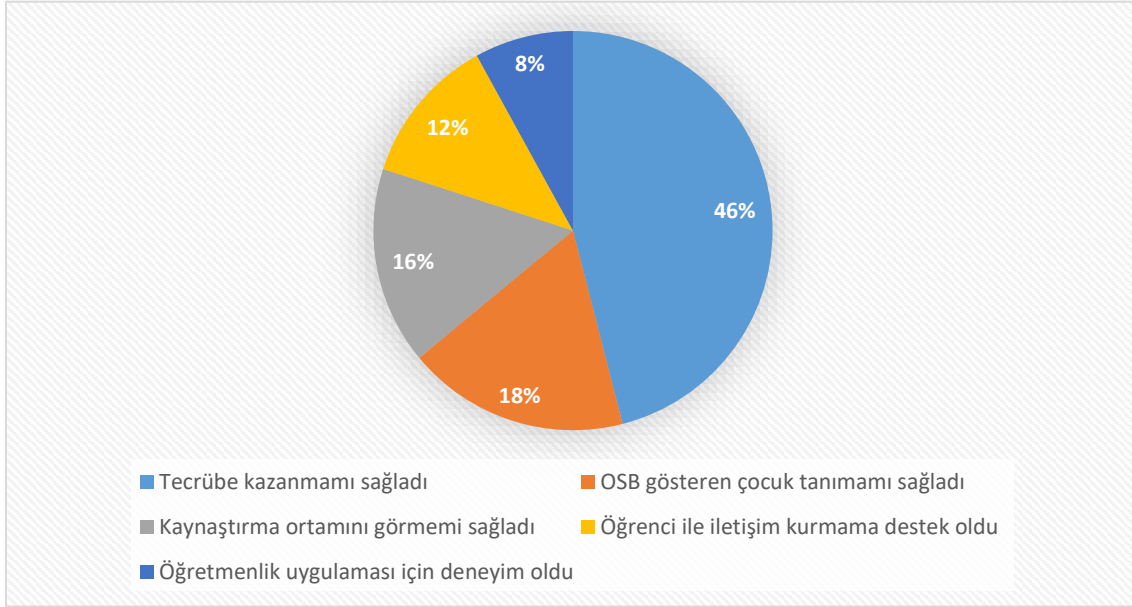
Tablo 16

Kolaylaştırıcı Kişi Uygulamasının Üniversite Öğrencisine Katkısı

Yanıtlar	Frekans	Oran (%)
Tecrübe kazanmamı sağladı	23	46
OSB gösteren çocuk tanımamı sağladı	9	18
Kaynaştırma ortamını görmemi sağladı	8	16
Öğrenci ile iletişim kurmama destek oldu	6	12
Öğretmenlik uygulaması için deneyim oldu	4	8
Toplam	50	100

Şekil 14

Kolaylaştırıcı Kişi Uygulamasının Üniversite Öğrencisine Katkısı

Tablo 16'ya göre üniversite öğrencilerinin yüzde 46'sı kolaylaştırıcı kişi uygulamasının mesleki anlamda tecrübe kazandırdığını, yüzde 18'i OSB tanılı öğrenci, yüzde 16'sı ise kaynaştırma ortamını görmesini sağladığını belirtmişlerdir. Kolaylaştırıcı kişi uygulamasının otizmli öğrenciye faydası hakkında üniversite öğrencilerinin görüşleri Tablo 17'de gösterilmiştir.

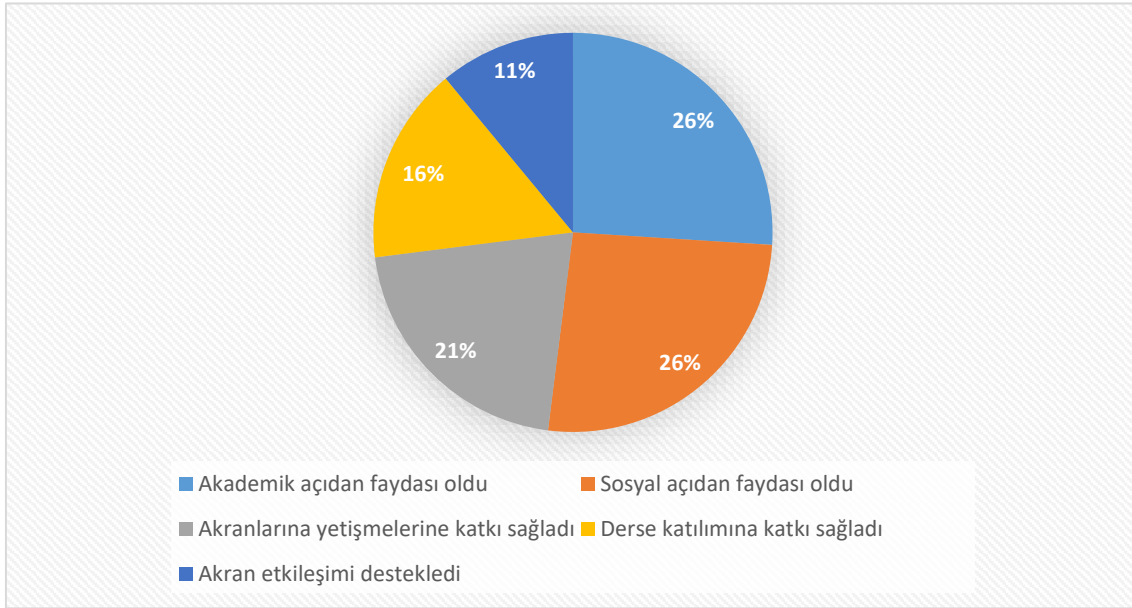
Tablo 17

Kolaylaştırıcı Kişi Uygulamasının Otizmli Öğrenciye Katkısı

Yanıtlar	Frekans	Oran (%)
Akademik açıdan faydası oldu	11	26
Sosyal açıdan faydası oldu	11	26
Akranlarına yetişmelerine katkı sağladı	9	21
Derse katılımına katkı sağladı	7	16
Akran etkileşimi destekledi	5	11
Toplam	43	100

Şekil 15

Kolaylaştırıcı Kişi Uygulamasının Otizmlili Öğrenciye Katkısı

Tablo 17'ye göre üniversite öğrencilerinin yüzde 26'sı kolaylaştırıcı kişi uygulamasının otizmlili öğrencilere akademik ve sosyal açıdan faydalı olduğunu, yüzde 21'i otizmlili öğrencilerin akranlarına yetişmesine, yüzde 16'sı ise derse katılımını artırdığını belirtmiştir. Kolaylaştırıcı kişi uygulamasının otizmlili öğrencisi olan öğretmene faydası hakkında üniversite öğrencilerinin görüşleri Tablo 18'de gösterilmiştir.

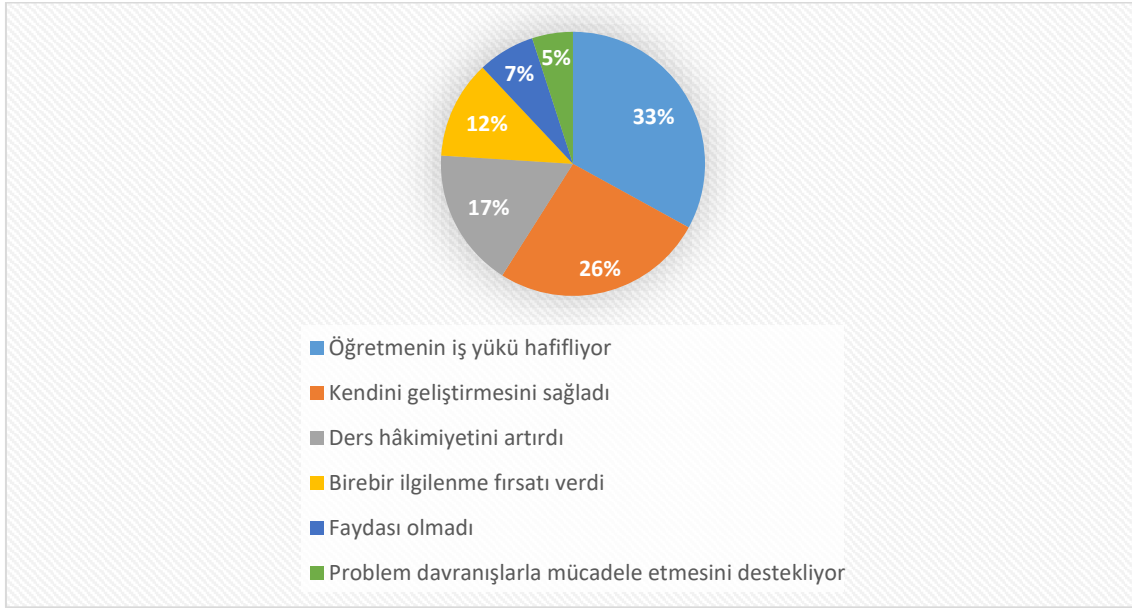
Tablo 18

Kolaylaştırıcı Kişi Uygulamasının Öğretmene Katkısı

Yanıtlar	Frekans	Oran (%)
Öğretmenin iş yükü hafifliyor	14	33
Kendini geliştirmesini sağladı	11	26
Ders hâkimiyetini artırdı	7	17
Birebir ilgilenme fırsatı verdi	5	12
Faydası olmadı	3	7
Problem davranışlarla mücadele etmesini destekliyor	2	5
Toplam	42	100

Şekil 16

Kolaylaştırıcı Kişi Uygulamasının Öğretmene Katkısı

Tablo 18'e göre kolaylaştırıcı kişi uygulamasının otizmlili öğrencisi olan öğretmene olan katkısı hakkında üniversite öğrencilerinin yüzde 33'ü kolaylaştırıcı kişi uygulaması öğretmenin iş yükünü hafiflettiğini, yüzde 26'sı öğretmenin kendini geliştirdiğini, yüzde 17'si ise öğretmenin ders hakimiyetini artırdığını ifade etmişlerdir. Üniversite öğrencilerinin kolaylaştırıcı kişi uygulamasının otizmlili çocuğu olan aileye katkısına ilişkin görüşleri Tablo 19'da gösterilmiştir.

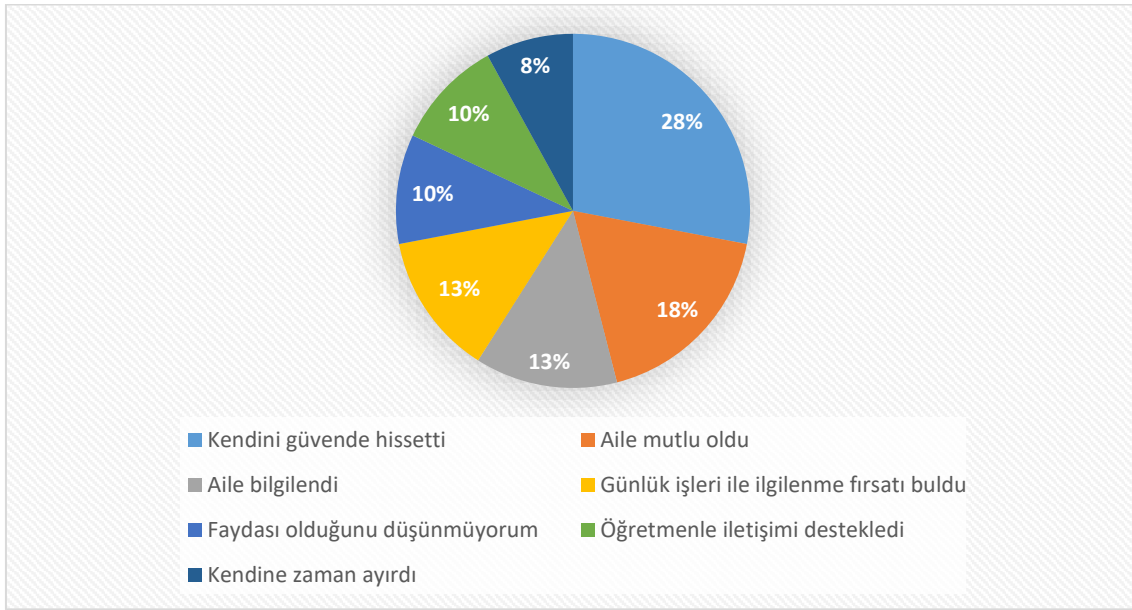
Tablo 19

Kolaylaştırıcı Kişi Uygulamasının Aileye Katkısı

Yanıtlar	Frekans	Oran (%)
Kendini güvende hissetti	11	28
Aile mutlu oldu	7	18
Aile bilgilendi	5	13
Günlük işleri ile ilgilenme fırsatı buldu	5	13
Faydası olduğunu düşünmüyorum	4	10
Öğretmenle iletişimi destekledi	4	10
Kendine zaman ayırdı	3	8
Toplam	39	100

Şekil 17

Kolaylaştırıcı Kişi Uygulamasının Aileye Katkısı

Tablo 19'a göre üniversite öğrencilerinin yüzde 28'i kolaylaştırıcı kişi uygulaması otizmlili çocuğu bulunan ailelerin kendini güvende hissettiğini, yüzde 18'i ailelerin bu uygulamadan mutlu olduklarını, yüzde 13'ünün ise ailenin konu hakkında daha fazla bilgiye sahip olduğunu ve günlük işlere zaman ayırabildiklerini belirtmişlerdir. Üniversite öğrencilerine göre kolaylaştırıcı kişinin rol ve sorumluluklarına ilişkin verdikleri yanıtlar Tablo 20'de gösterilmiştir.

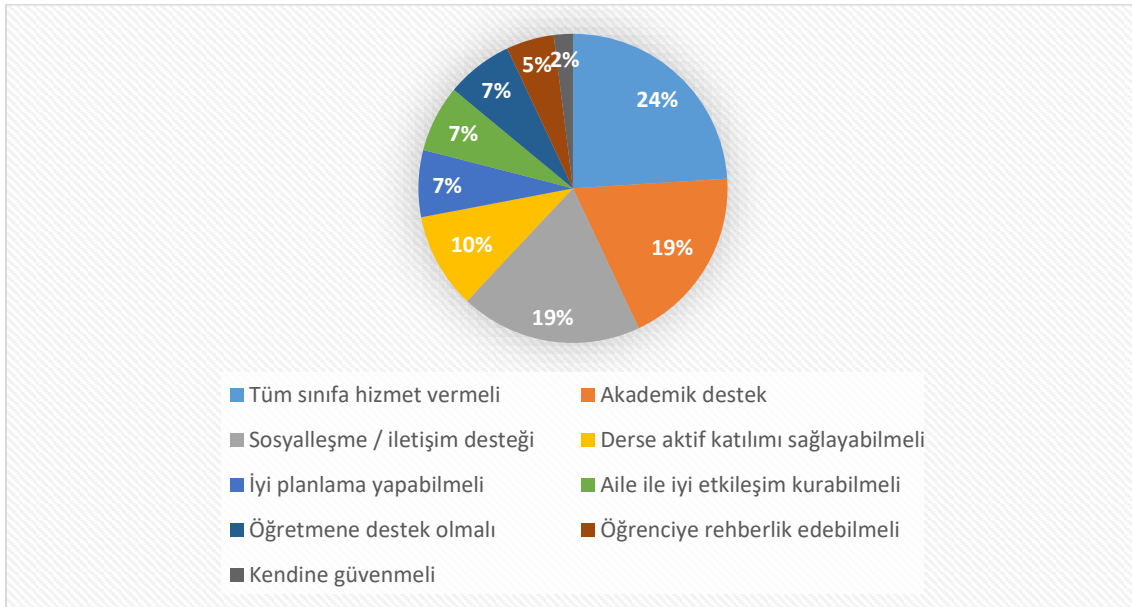
Tablo 20

Kolaylaştırıcı Kişinin Rol ve Sorumlulukları

Yanıtlar	Frekansı	Oran (%)
Tüm sınıfa hizmet vermeli	10	24
Akademik destek	8	19
Sosyalleşme / iletişim desteği	8	19
Derse aktif katılımı sağlayabilmeli	4	10
İyi planlama yapabilmeli	3	7
Aile ile iyi etkileşim kurabilmeli	3	7
Öğretmene destek olmalı	3	7
Öğrenciye rehberlik edebilmeli	2	5
Kendine güvenmeli	1	2
Toplam	42	100

Şekil 18

Kolaylaştırıcı Kişinin Rol ve Sorumlulukları

Tablo 20’de belirtildiği gibi üniversite öğrencileri kolaylaştırıcı kişinin rol ve sorumluluklarında en yüksek oranın tüm sınıfa hizmet verilmesi gerektiği konusunda olmuştur. Kolaylaştırıcı kişinin akademik, sosyal ve iletişim desteği vermesi ve derse aktif katılım sağlaması gerektiği öne çıkmıştır.

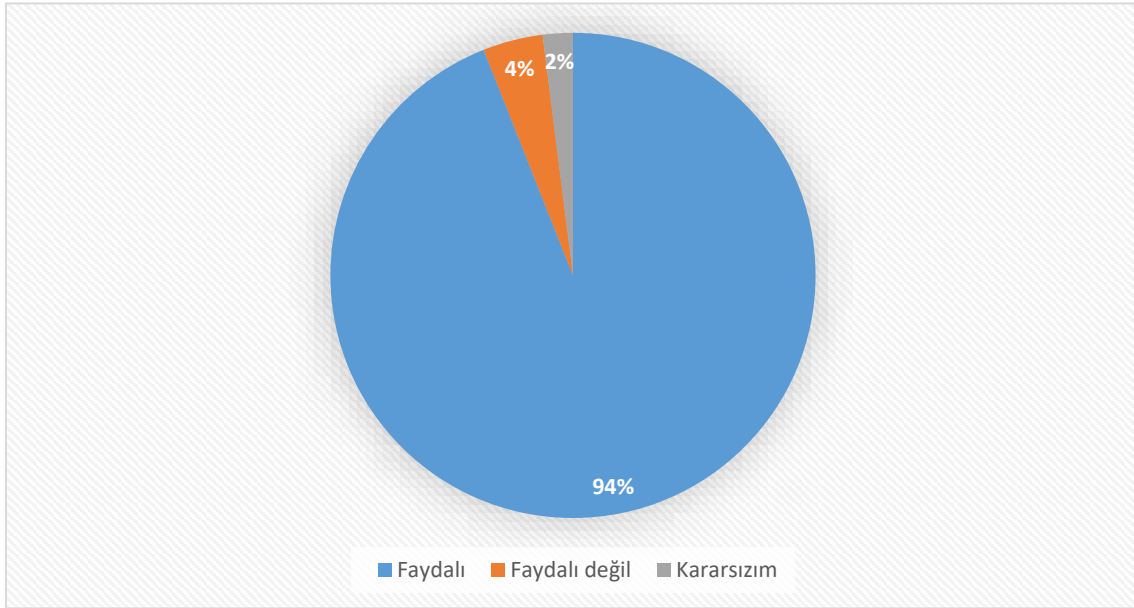
Tablo 21

Kolaylaştırıcı Kişi Uygulamasının Faydası

Yanıtlar	Frekans	Oran (%)
Faydalı	43	94
Faydalı değil	2	4
Kararsızım	1	2
Toplam	46	100

Şekil 19

Kolaylaştırıcı Kişi Uygulamasının Faydası

Uygulamada kolaylaştırıcı kişi olarak görev alan üniversite öğrencilerinin yüzde 94'ü uygulamanın faydalı olduğunu belirtmiştir.

3.4.Kolaylaştırıcı Kişi Uygulamasının Değerlendirilmesi

Bu kısımda Sınıf Öğretmeni, Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman, yönetici ve velilerle yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler paylaşılmaktadır. Uygulama sürecinin gözlenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla Karabağlar Rehberlik ve Araştırma Merkezi tarafından okullara ziyaretlerde bulunulmuş, öğretmenler, yöneticiler ve bazı velilerden oluşan 30 kişi ile yapılandırılmamış görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde edinilen bilgilere göre aşağıdaki hususlar rapor edilmiştir:

- Görüşülen kişiler kolaylaştırıcı kişi uygulamasının eğitim süreçlerine olumlu katkısı olduğunu belirtmiştir. Kolaylaştırıcı kişi uygulamasının öğrencinin okula ve derse yönelik algısını olumlu etkilediği, öğrencilerin akademik gelişimlerinin yanı sıra kişisel ve sosyal gelişiminde de ilerleme sağladığı gözlemlenmiştir.
- Görüşülen kişilere göre uygulamayı gerçekleştiren kolaylaştırıcı kişiler üniversiteleri tarafından yeterli pedagojik donanımlara sahip ve motive edilmiş bir şekilde okullara gelmişlerdir.

- Veliler uygulamadan memnun olduklarını ve devam etmesi gerektiği yönünde görüş belirtmişlerdir.
- Öğretmenler, sınıf içerisindeki rolleri bakımından bir olumsuzluk yaşamamış, performanslarını artırmalarını sağlayan ve öğretmeni rahatlatan bir uygulama olarak değerlendirmişlerdir. Bununla beraber bazı öğretmenler, sınıf içinde başka birinin olmasının sınıfta bulunanlar açısından dikkati dağıtan bir unsur olarak görmüştür. Bazı sınıflarda öğretmenler sınıf öğrencilerine uygulama ile ilgili diğer öğrencilerin yanlış algılarını engelleyici açıklamalar yaparak sınıfı iyi hazırlamışken, bazı sınıflarda uygulama dışındaki diğer öğrencilerin bu uygulamayı ayrıcalıklı olarak görmesine neden olduğu ve kendileri için de görevlendirme yapılması talebinde bulunmalarına yol açtığı gözlemlenmiştir.
- Görüşülen kişiler bu uygulamanın haftada bir günden fazla olması gerektiğini ve eğitim öğretim yılının tümünü kapsayan bir sürede olmasını istemişlerdir.
- Kolaylaştırıcı kişilerin öğretmenlere süreç ile ilgili müşavirlik yapabileceği ve özel aktiviteler gerçekleştirmelerinin faydalı olabileceği ifade edilmiştir.
- Kolaylaştırıcı kişilerin sınıf dışında da Destek Eğitim Odasında görevli öğretmenin yanında bulunmasının faydalı olacağı belirtilmiştir.

4. BÖLÜM

Bu bölümde Kolaylaştırıcı kişi uygulamasına ilişkin yapılan çalışmaların değerlendirilmesi kapsamında elde edilen sonuçlar ve bunlardan yola çıkılarak oluşturulan önerilere yer verilmiştir.

4.1. Sonuç

MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğünün kolaylaştırıcı kişi hakkında yayımladığı görüşü üzerine İzmir ili Karabağlar ilçesindeki ilkokullarda OSB tanılı Tam Zamanlı Kaynaştırma eğitim tedbiri olan öğrencilere yönelik İzmir Demokrasi Üniversitesi, Karabağlar İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ve Karabağlar Rehberlik ve Araştırma Merkezi olarak kolaylaştırıcı kişi uygulaması yapılmıştır. Bu uygulama için önceki bölümlerde açıklandığı gibi ön çalışmalar yapılmış, eğitimler gerçekleştirilmiş ve uygulamaya konulmuştur. Uygulama süreci eğitim öğretim dönemi boyunca takip edilmiş ve sonunda verilere dayalı bazı değerlendirmeler yapılmıştır. Bu değerlendirmeler aşağıda sunulmuştur:

Kolaylaştırıcı kişi uygulaması için öncelikle literatürdeki birikimler taranmış, var olan yasal metinler incelenmiştir. Ayrıca OSB tanılı Tam Zamanlı Kaynaştırma öğrencilerinin sınıflarındaki özel eğitim uygulama süreçlerine ilişkin mevcut uygulamalar hakkında bilgi toplanmıştır. Buradan hareketle Kolaylaştırıcı kişinin hangi yeterliklere sahip olması gerektiği konusunda hem literatür hem de araştırmacılar tarafından toplanan verilerin analizi sonucu elde edilen bilgiler ışığında eğitim programı oluşturulmuştur. Eğitim programının oluşturulmasında öğretmenler, veliler ve üniversite öğrencilerinden veriler toplanmıştır. Bunların analizi sonucunda öğretmenler; Kolaylaştırıcı kişinin davranış problemleri ve BEP konularında, veliler; Kolaylaştırıcı kişinin problem davranışlarla baş etme, OSB ve BEP konularında, üniversite öğrencileri ise kolaylaştırıcı kişinin akademik, sosyal ve iletişim becerileri konularında yeterliklerinin olması gerektiğini belirtmişlerdir. Tüm bu konular çerçevesinde kolaylaştırıcı kişi eğitim programı oluşturulmuştur.

İzmir Demokrasi Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü öğrencilerinden gönüllü olarak katılan lisans öğrencileri belirlenmiş ve bunlara hazırlanan eğitim programı tatbik edilmiştir. Bunun yanında Karabağlar ilçesindeki ilkokullarda OSB tanılı ve Tam Zamanlı Kaynaştırma tedbir raporu bulunan öğrenciler tespit edilmiş, velileri, öğretmenleri ve okul yöneticilerine yönelik uygulama ile ilgili bilgilendirme yapılmıştır. Uygulamaya katılım için alınan

muvafakatnameler doğrultusunda öğrenciler belirlenmiştir. Kolaylaştırıcı kişi olarak görevlendirilecek lisans öğrencileri ile bu uygulamadan faydalanacak ilkökul öğrencileri eşleştirilmiştir. Bu sayede her kaynaştırma öğrencisine en az iki kolaylaştırıcı kişi düşecek şekilde görevlendirmeler yapılmıştır. Süreç yakından takip edilmiş, ihtiyaca binaen belirlenen düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Uygulama sonucunda uygulamaya katılan sınıf öğretmenleri, uygulamadan faydalanan ilkökul öğrencilerinin velileri ve görev alan lisans öğrencilerinden değerlendirme amacıyla dönütler alınmıştır.

Uygulamaya katılan sınıf öğretmenlerinin yaklaşık dörtte üçünün kaynaştırma eğitimi konusunda lisans düzeyinde ders almadığı, yaklaşık beşte ikisinin hizmet içi eğitim almadığı ortaya çıkmıştır. Bunun aksine öğretmenlerin sınıflarında her zaman kaynaştırma öğrencisi bulunmakta, hatta önemli sayıda OSB ve zihinsel yetersizlik tanılı öğrencileri olduğu görülmektedir. Bu öğrencilerin varlığına ve lisans ve hizmet içi eğitim düzeylerinde kaynaştırma eğitimi almamış olmalarına paralel olarak öğretmenlerin önemli kısmı kaynaştırma eğitimi konusunda yeterli olmadıklarını belirtmiş ve yeterliklerini artırmak adına eğitim almaları gerektiğini ifade etmişlerdir.

Veliler büyük bir çoğunlukla sınıfta Kolaylaştırıcı kişi olmasını uygun görürken, bu kişinin sosyal uyum, iletişim, davranış problemleri, akademik destek konusunda yeterli olmalarını beklemektedir. Veliler kolaylaştırıcı kişi uygulamasının olması gerektiği konusunda görüş beyan etmişler ve bu çerçevede yapılan uygulamadan memnun olduklarını ve geliştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu görüşler doğrultusunda velilerin memnun olmadıkları noktaların tespit edilmesi ve uygulamanın geliştirilmesine ihtiyaç vardır.

Kolaylaştırıcı kişi uygulamasında görev alan üniversite öğrencileri bu deneyimin kendilerini mesleki anlamda geliştirdiğini belirtmişlerdir. Bu uygulamanın öğrencilere akademik ve sosyal açıdan faydalı olduğunu, öğretmenlerin iş yükünü hafifletip onları geliştirdiğini, ailelerin de mutlu olduklarını ve kendilerini güvende hissettiklerini vurgulamışlardır.

Uygulama sonunda sahada yapılan yüz yüze görüşmelerde öğretmen, veli, yönetici ve üniversite öğrencileri genel olarak kolaylaştırıcı kişi uygulamasından duyulan memnuniyetin yüksek olduğunu belirtmekle beraber, Kolaylaştırıcı kişilerin sınıf içindeki etkinliklerinin daha zenginleştirilebileceğini ve bu uygulama için yapılan görevlendirme gün sayısının artırılabilirliğini vurgulamışlardır.

4.2. Öneriler

Bu kapsamda elde edilen bilgiler ışığında aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- Ülkemizde de özel gereksinimli çocuklarla çalışabilecek ara iş gücünün yetiştirilmesi için lise ve ön lisans düzeyinde programların açılması ve Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde gerekli düzenlemelerin yapılarak kaynaştırma sınıflarına sınıflardaki özel gereksinimli çocuk sayısı temel alınarak kolaylaştırıcı kişi ataması yapılabilir.
- Türkiye’de özel eğitim alanında nitelikli personel yetiştirmeye yönelik, kolaylaştırıcı kişi uygulamasının yasal düzenlemelerle yönetmelikte yer alması sağlanabilir.
- Kolaylaştırıcı kişilerin ekibin bir üyesi olarak algılanması ve sınıf öğretmeni ile birlikte iş birliği halinde çalışması gereklidir. Sınıflarda bulunan Kolaylaştırıcı kişilerin sınıf ortamındaki varlıkları sınıf öğretmenleri tarafından kabul edilerek ekibin bir üyesi oldukları vurgulanıp saygınlıkları artırılabilir. Bunun yanında kolaylaştırıcı kişilere eleştirel ve yetersizlik hissi uyandıran bir bakış açısından ziyade yaptıkları işin takdir edilmesi, ekibin bir üyesi olarak hissettirilmeleri sağlanabilir.
- Kolaylaştırıcı kişiler, ekip üyeleri ile olumlu iletişim kurma, sorumluluk alma, görevlerini yerine getirme, iş birliği içinde olma vb. becerilere önem vermelidir.
- Kolaylaştırıcı kişiler kendilerine ekip üyeleri tarafından sunulan dönütlerle öğretim programını revize edebilecek yeterlikte olması sağlanabilir.
- Kolaylaştırıcı kişilerin ücretlerinin aileler tarafından karşılanması sosyo-ekonomik durumlardan kaynaklı özel gereksinimli öğrencilerin bu destekten yararlanmalarını kısıtlayabilmektedir. Kolaylaştırıcı kişilere finansal desteğin sağlanabileceği bir eğitim politikası geliştirilebilir.
- Dil ve konuşma becerilerinde yetersizlik, sosyal iletişim ve sosyalleşme problemlerinin yoğun olarak görüldüğü OSB’li öğrenciler ile çalışacak öğretmenlere sunulan mesleki eğitimlerde uygulamalı dersler arttırılabilir.
- Kolaylaştırıcı kişilere “Davranışsal Beceri Eğitimi” verilerek, onların birlikte çalışacakları özel gereksinimli öğrencilere kanıt temelli uygulamalarla öğretim yapma becerileri geliştirilebilir.
- Sınıf öğretmenleri ve kolaylaştırıcı kişiler sınıftaki özel gereksinimli öğrenciler hakkında birbirleri ile sıklıkla bilgi paylaşımında bulunabilirler ve özel gereksinimli öğrencilerin hedef beceriye ilişkin gelişimleri hakkında birbirlerine dönütler

sunabilirler. Bunun yanı sıra kolaylaştırıcı kişilere birlikte çalıştıkları sınıf öğretmenleri tarafından süpervizörlük yapılması sağlanabilir.

- Sınıf öğretmenlerinin lisans düzeyinde kaynaştırma/bütünleştirme konusunda eğitim almaları sağlanabilir. Bu konuda eğitim ihtiyacı olan öğretmenlere teşvik edici biçimde hizmet içi eğitimler düzenlenebilir. Bu eğitimlerin programı oluşturulurken, programın sahadan elde edilen verilere ve değişen ihtiyaçlara göre yapılandırılması sağlanabilir.
- Üniversitelerin özellikle özel eğitim bölümlerinde eğitim alan öğrencilerin Kolaylaştırıcı kişi uygulama deneyimine sahip olmaları sağlanabilir. Bunun için üniversite eğitim programlarında gerekli düzenlemeler yapılabilir.
- Kolaylaştırıcı kişilerin uygulama gün sayılarının ihtiyaçlar doğrultusunda artırılacak önlemler alınabilir.
- Üniversitelerin Eğitim Fakülteleri ile Milli Eğitim Bakanlığının konu ile ilgili bölümleri arasında koordinasyon ve iş birliğini artıracak düzenlemeler yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2023). Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni. https://aile.gov.tr/media/130921/eyhgm_istatistik_bulteni_ocak_23.pdf (Erişim Tarihi: 20.12.2023).
- Aktan, O. (2018). *Kaynaştırma Eğitiminde Takım Destekli Bireyselleştirme Tekniğinin Öğrencilerin Ders Başarısı Derse Karşı Tutum ve Sosyal Kabul Düzeylerine Etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Altıntaş, E. ve Şengül, S. (2014). Özel Eğitim Dersinin Kaynaştırmaya Yönelik Tutumlar ve Kazanımların Bakımının Değerlendirilmesi. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 1-12.
- American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental health disorders: DSM-5 (5. baskı)*. Washington, DC: HYB Yayıncılık.
- Aslan, M. (2023). *Öğretmen Adaylarının Ortaokullarda Kolaylaştırıcı Kişi Uygulamasına Yönelik Yeterliliklerinin Belirleme Ölçeği Geliştirme Çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kırşehir.
- Ataman, A. (2012). *Temel eğitim öğretmenleri için kaynaştırma uygulamaları ve özel eğitim*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Aurora, M., & Farkas, G. (2022). Does attending center-based care prior to kindergarten improve Latino children's academic readiness?. *Early Child Development and Care*, 192(15), 2417-2441.
- Avcıoğlu, H. (2012). Rehberlik ve araştırma merkez (RAM) müdürlerinin tanılama, yerleştirme-izleme, bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) geliştirme ve kaynaştırma uygulamasında karşılaşılan sorunlara ilişkin algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3), 2009-2031.
- Batu, E.S. ve Kırcaali-İftar, G. (2007). *Kaynaştırma*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Batu, S. (2005). Kaynaştırma ve Özel Eğitim Hizmetleri. S. Eripek (Ed.). *Özel Eğitim içinde* (ss. 15-28). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Cavkaytar, A. (2016). *Otizm spektrum bozukluğu (2.baskı)*. Ankara: Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

- Chez, M. (2008). *Autism and its medical management: A guide for parents and professionals*. London & Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Clarizio, H. F. (1997). Conduct disorder: Developmental considerations. *Psychology in the Schools*, 34 (3), 253-265.
- Çopuroğlu, C. ve Mengi, A. (2014) Toplumsal Dışlanma ve Otizm. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(5), 607-626.
- Cowan, J. R., & Allen, D. K. (2007). Using naturalistic procedures to enhance learning in individuals with autism: A focus on generalized teaching within the school setting. *Psychology in the Schools*, 44(7), 701-715.
- Darıca, N., Abidoğlu, Ü. ve Gümüştü, Ş. (2000). *Otizm ve otistik çocuklar*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Duncan A.W. & Bishop S.L (2013) Understanding the gap between cognitive abilities and daily living skills in adolescents with autism spectrum disorders with average intelligence. *Autism*. Epub ahead of print 25 November.
- Eldeniz-Çetin, M. (2017). Özel gereksinimli bireylerin tercihlerinin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 18(2), 309-328.
- Elmeanawy, R. (2021). A proposed Conception to Develop the Professional Competencies of the Shadow Teacher According to the Techniques of The TEACCH program. *International Journal of Instructional Technology and Educational Studies (IJITES)* 2(1), 1-5.
- Elrashidy, A. M. (2021). A proposed Conception to Develop the Professional Competencies of the Shadow Teacher according to the Techniques of The TEACCH program. *International Journal of Instructional Technology and Educational Studies*, 2 (January), 23-27.
- Evans, I. M., Salisbury, C. L., Palombaro, M. M., Berryman, J., & Hollowood, T. M. (1992). Peer Interactions and Social Acceptance of Elementary-Age Children with Severe Disabilities in an Inclusive School. *Journal of the Association for Persons with Severe Handicaps*, 17(4), 205-212.

- Friend, M., Cook, L., Hurley-Chamberlain, D., Shamberger, C. (2010). Co-Teaching: An illustration of the complexity of collaboration in special education. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 20 (1), 9-27
- Gezer, M. S. (2017). Sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine yönelik rol algılarının belirlenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Giangreco, M. F., Suter, J. C., & Doyle, M. B. (2010). Paraprofessionals in Inclusive Schools: A Review of Recent Research. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 20, 41–57.
- Güner-Yıldız, N. & Tutuk, T. (2018). Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim. A. Arı ve M. Sönmez-Kartal (Ed.). *Tüm öğretmenlik programları için özel eğitime giriş* içinde (ss:17-37). Eğitim Yayınevi.
- Hamid, A., Muhammad, H., & Ullah, I. (2020). Role of Shadow Teacher in the provision of Academic and Social Support for Children with Special Needs at Inclusive Schools. *Journal of Inclusive Education*, 4(1), 129-144.
- Hodges, H., Fealko, C. & Soares, N. (2020). Autism spectrum disorder: Definition, epidemiology, causes, and clinical evaluation. *Translational Pediatrics*, 9(1), 55-65
- Kamath, A. (2016). What is a Shadow Teacher dikutip dari <http://www.oliviasplace.org/what-is-a-shadowteacher/> (Erişim Tarihi: 10.10.2023).
- Kargın, T. (2004). Baş makale. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 1-13.
- Kariyer 2023 Engelli Envanteri ve Engelli İstihdam Eylem Planı TR33/14/DFD/0019 proje, Manisa Şehzadeler Belediyesi. <https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/assets/upload/dosyalar/kariyer-2023-engelli-envanteri-ve-engeli-istihdam-eylem-planı.pdf> (Erişim Tarihi: 16.12.2023).
- Kaynaştırma Bütünleştirme Yoluyla Eğitim Uygulamaları Genelgesi. (2017). http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/2112929_kaynastirm_genelge.pdf (Erişim tarihi: 20.01.2024)
- Kemple, J. & Hartle, L. (2017). Empathy development in inclusive classrooms: A modern approach. *Journal of Inclusive Education*, 45(3), 215-228.

- Kırcaali-İftar, G. (2014) Otizm spektrum bozukluğuna genel bakış. E. Tekin-İftar (Ed.) *Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar ve Eğitimleri* içinde (ss: 1-22), Ankara: Vize Yayıncılık.
- Kırcaali-İftar, G. (1998). *Kaynaştırma ve destek özel eğitim hizmetleri*. S. Eripek (Ed.), Özel Eğitim (17-22). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, No:1018.
- Koegel, L. K., Koegel, R. L., Ashbaugh, K., & Bradshaw, J. (2014). The importance of early identification and intervention for children with or at risk for autism spectrum disorders. *International journal of speech-language pathology*, 16(1), 50-56.
- Köroğlu A. Y.& Göle M.O., (2020). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Yardımcı Öğretmenlerin Görev ve Sorumluluklarına İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 5:1, 16-28.
- Kurtkapan, H. (2023). Özel Gereksinimli Bireyler İçin Okullarda Gölge Öğreticilik. *Muhakeme Dergisi/Journal*, 6(2), 50-57.
- Layden, S., Hendricks, D., Inge, K., Sima, A., Erickson, D., Avellone, L. & Wehman, P. (2018). Providing online professional development for paraprofessionals serving those with ASD: Evaluating a statewide initiative. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 48(2), 285-294.
- Maenner, M. J., Shaw, K. A., Baio, J., Washington, A., Patrick, M., Dirienzo, M., Christensen, D. L., Wiggins, L. D., Pettygrove, S., Andrews, J. G., Lopez, M., Hudson, A., Baroud, T., Schwenk, Y., White, T., Rosenberg, C. R., Lee, L. C., Harrington, R. A., Huston, M., Hewitt, A., Esler, A., Hall-Lande, J., Poynter, J. N., Hallas-Muchow, L., Constantino, J. N., Fitzgerald, R. T., Zahorodny, W., Shenouda, J., Daniels, J. L., Warren, Z., Vehorn, A., Salinas, A., Durkin, M. S. & Dietz, P. M. (2020). Prevalence of autism spectrum disorder among children aged 8 years- autism and developmental disabilities monitoring network, 11 sites, United States, 2016. *Centers for Disease Control and Prevention, MMWR. Surveillance Summaries*, 69 (4), 1-12.
- Major, S. O., Seabra-Santos, M. J., & Gaspar, M. F. (2018). Preschool teachers and classroom aides: Same context, similar perceptions of children's behaviors?. *Psychology in the Schools*, 55(7), 801-814.

- Manansala, M. A., & Dizon, E. I. (2008). Shadow teaching scheme for children with autism and attention deficit-hyperactivity disorder in regular schools. *Education quarterly*, 66 (1), 34-49.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=24736&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 15.12.2023)
- Mohammed, A.A. (2013). The role of the special education teacher, support teacher, and shadow teacher in teaching children with disabilities: Zagazig. *Journal of Special Education - Educational, Psychological and Environmental Information Center, College of Education*, (2): 1-12.
- Nasir, A., Winarni, I., & Lestari, R. (2018). The Experience of Shadow Teachers in Helping Children WTH Special Needs in Telogo Patut Elementary School I Gresik. *Journal of Nursing Science Update (JNSU)*, 6(1), 1-9.
- National Center for Health Statistics. Health, United States (2012). With Special Feature on Emergency Care. Hyattsville, MD. 2013. <https://www.cdc.gov/nchs/data/hus/hus12.pdf> (Erişim Tarihi: 10.01.2024).
- Ng, M. S. H. (2015). *Factors influencing the success of inclusive practices in Singaporean schools: Shadow teacher's perspectives* (Master's thesis).
- Ökcün-Akçamuş, M. Ç. (2016). Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların sosyal iletişim becerileri ve dil gelişim özellikleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 17(2), 163-192.
- Özaydın, L. ve Çolak, A. (2011). Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ve “Okul öncesi eğitimde kaynaştırma eğitimi hizmet içi eğitim programına ilişkin görüşleri *Kalem Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1), 189-226.
- Özaydın, L. (2020). Kaynaştırma uygulamalarında öğretmen yardımcısının görevlerine ilişkin paydaş görüşleri: Karma yöntem çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 21(3), 561-587.
- Özbaba, N. (2000). *Okul öncesi eğitimcilerinin ve ailelerin özel eğitime muhtaç çocuklar ile normal çocukların entegrasyonuna (kaynaştırılmasına) karşı tutumları*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Palladino, P., Cornoldi, C., Vianello, R., Scruggs, T. E., & Mastropieri, M. A. (1999). Paraprofessionals in Italy: Perspectives from an inclusive country. *Journal of The Association for Persons with Severe Handicaps*, 24, 254-258.
- Parlak, C. (2023). *Gölge Öğretmenler Tarafından Kullanılan Doğal Öğretim Yöntemlerinin Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Öğrencilerin İletişim Becerilerine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Payne, A. A. (2010). Successful reintegration into a special school. *Good Autism Practice*, 11(1) 16–22.
- Pirgon, Y., & Babacan, E. (2013). Görme engelli öğrencilerin piyano eğitimi üzerine durum çalışması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29, 191-206.
- Polfuss, M., Johnson, N., Bonis, S, A., Hovis, S, L., Apollon, F. ve Sawin, K, J., (2016). Autism Spectrum Disorder and the Child's Weight Related Behaviors: A Parents' Perspective. *Journal of Pediatric Nursing*, 31(6), 598-607.
- Radford, J., Bosanquet, P., Webster, R. & Blatchford, P. (2015). Scaffolding learning for independence: Clarifying teacher and teaching assistant roles for children with special educational needs. *Learning and Instruction*, 36(3), 1-10.
- Rakap, S., Birkan, B. ve Kalkan, S. (2017). Türkiye’de Otizm Spektrum Bozukluğu Spektrum Bozukluğu ve Özel Eğitim. Salih Rakam (Ed.). *Özel Eğitimde Öğretmen Yetiştirme* içinde (ss. 51-67). Tohum Otizm Spektrum Bozukluğu Vakfı Raporu.
- Sari, H. (2002). An analysis of the policies and provision for children with special educational needs in England and Turkey (Unpublished Doctorate Thesis), England: Oxford Brookes University
- Sevim, C. ve Atasoy, R. (2020). Özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerine göre kaynaştırma uygulamalarının değerlendirilmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 49(228), 215-239.
- Smith, F. & Tyler, N. (2012). Effective inclusive education: Equipping education professionals with necessary skills and knowledge. *Prospects*, 42(6),157-178.
- Steere, D. E., Rose, E. D., & Cavaiuolo, D. (2007). *Growing up: Transition to adult life for students with disabilities*. Allyn & Bacon.

- Sucuoğlu, B. (2014). Otizm Spektrum Bozukluğu olan Çocukların Değerlendirilmesi. E.Tekin-İftar (Ed.) *Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar ve Eğitimi* içinde (ss:25-56 Ankara: Vize Yayıncılık.
- Sucuoğlu, B. (2019). *Türkiye’de Otizm Spektrum Bozukluğu Spektrum Bozukluğu Olan Öğrenciler ve Bütünleştirme*. Tohum Otizm Spektrum Bozukluğu Vakfı Değerlendirme ve Gelişim Raporları II.
- tacanow.org/press-release/autism-prevalence-is-now-1-in-36 (Erişim Tarihi: 04.02.2024)
- Takala, M. (2007). The work of classroom assistants in special and mainstream education in Finland. *British Journal of Special Education*, 34(1), 50-57.
- Tews, L. & Lupart, J. (2008). Students with disabilities’ perspectives of the role and impact of paraprofessionals in inclusive education settings. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, 5, 39–46.
- Variş, Y. A., & Hekim, M. M. (2017). Özel Gereksinimli Bireyler ve Müzik Eğitimi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 29-42.
- Vuran, S. (2013). *Özel eğitim*. Ankara: Maya Akademi.
- Wardani, E. S., Sowiyah, S., & Ambarita, A. (2018). Kinerja Guru Pendamping Khusus SD Inklusi. *Jurnal Manajemen Mutu Pendidikan*, 6(1).
- Yuwono, I. & Utomo, A.P. (2017). Shadow Teacher Social Interaction Problem in SDN of Gadang 2 Banjarmasin: *Advances in Social Science, Education and Humanities Research (ASSEHR), Volume 147- "Multicultural Transformation in Education, Social Sciences and Wetland Environment"* (ICSSE 2017).
- Yuwono, I., Utomo, M., & Widodo, A. P. A. (2017, November). Shadow Teacher Social Interaction Problem in SDN of Gadang 2 Banjarmasin. In *1st International Conference on Social Sciences Education- " Multicultural Transformation in Education, Social Sciences and Wetland Environment"*(ICSSE 2017) (pp. 145-148). Atlantis Press.

